

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
YAYINLARI
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY

OLBA XXIX (Ayrıbasım / Offprint)

KAAM YAYINLARI

OLBA

XXIX

© 2021 Mersin Üniversitesi/Türkiye

ISSN 1301 7667

Yayıncı Sertifika No: 18698

OLBA dergisi;

ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST

ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir. Makalelerdeki görüş, düşünce ve bilimsel değerlendirmelerin yasal sorumluluğu yazarlara aittir.

The articles are evaluated by referees. The legal responsibility of the ideas, opinions and scientific evaluations are carried by the author.

OLBA dergisi, Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.

Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.

Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of the Mersin University

(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the Mersin University

(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.

Articles should be written according to the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayınlanması istenen makaleler için yazışma adresi:

Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül

Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri

Other Correspondance Addresses

Tel: +90 324 361 00 01 • 14730 / 14734

Fax: +90 324 361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurugonul@gmail.com

Baskı / Printed by

Sonsöz Gazetecilik, Matbaacılık, Rek. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti.

İvedik Mah. Matbaacılar Sit. 1341. Cad. No: 56-58 İvedik OSB - Yenimahalle / ANKARA

Tel: +90 312 394 57 71 Fax: +90 312 394 57 74 • Sertifika No: 18698

Grafik / Graphic

Digilife Dijital Basım Yay. Tan. ve Org. Hiz. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Güvenevler Mah. 1937 Sk. No.33 Yenişehir / MERSİN

Tel: +90 324 231 14 16 • www.digilifemersin.com

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM) YAYINLARI-XXIX

MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY (KAAM)-XXIX

Editörler

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS
Deniz KAPLAN

OLBA Bilim Kurulu

Prof. Dr. Mehmet ÖZDOĞAN (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Fikri KULAKOĞLU (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL (Mersin Üniversitesi)
Prof. Dr. Marion MEYER (Viyana Üniversitesi)
Prof. Dr. Susan ROTROFF (Washington Üniversitesi)
Prof. Dr. Kutalmış GÖRKAY (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. İ. Hakan MERT (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Eda AKYÜREK-ŞAHİN (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Yelda OLCAY-UÇKAN (Anadolu Üniversitesi)

MERSİN

2021

İçindekiler / Contents

Gülsün Umurtak – Fatih Çongur The Early Bronze Age II Settlement at Bademağacı Höyük: An Evaluation of the Pottery and Beak Spouted Jugs (<i>Bademağacı İlk Tunç Çağı Yerleşmesi: Çömlekçilik ve Gaga Ağzılı Testiler Üzerine Bazı Değerlendirmeler</i>)	1
Mahmut Bilge Baştürk – Elif Baştürk A Bronze Bowl with Swivelling Handle from Şarhöyük – Dorylaion (<i>Şarhöyük – Dorylaion’dan Döner Halka Kulplu Tunç Bir Kap</i>)	25
Elif Genç Tilbaşar Erken Tunç Çağı Pişmiş Toprak Figürinleri Üzerine Bir Değerlendirme (<i>An Evaluation on the Early Bronze Age Terracotta Figurines of Tilbaşar</i>)	47
Éric Jean The ‘Hilani’: A Late Bronze Age Amuq-Cilician or Syro-Cilician Architectural Tradition? (<i>‘Hilani’: Bir Geç Tunç Çağı Amuq-Kilikia veya Syro-Kilikia Mimari Geleneği?</i>)	77
K. Serdar Girginer Tatarlı Höyük’ten Geç Hitit Çağı’na Ait Bir ‘Sürme Kutusu’ (<i>A ‘Kohl Box’ from the Neo-Hittite Period from Tatarlı Höyük</i>)	109
Daniş Baykan MÖ 1. Binde Makara Küpeler: Tanımlama ve Tespit (<i>Ear Spools from 1st Millennium BC: Definition and Identification</i>)	137
Gül Işın – Hacer Sancaktar Arykanda - Arif Kale’den Hayvanlar Eşliğindeki Tanrıça Heykelciği (<i>Goddess Figurine with Animals from Arykanda - Arif Kale</i>)	167
Mustafa Şahin Knidos Yuvarlak Tapınak Terası Pişmiş Toprak Adak Protomları (<i>The Terracotta Votive Protoms from the Round Temple Terrace at Cnidus</i>)	189
Sabri Arıcı Myrleia/Apameia’dan (Bursa/Mudanya) Bir Bronz Çocuk Heykeli (<i>Eine Bronze Kinder-Statue aus Myrleia/Apameia (Bursa/Mudanya)</i>)	227

Hasan Kasapoğlu – Cevat Başaran Parion Odeionu’nda Bulunan Artemis/Diana Heykeli (<i>An Artemis/Diana Statue from the Odeon of Parion</i>)	245
Şehnaz Eraslan – Ahmet Ali Altın Nikaia’dan (İznik) Alışılmışın Dışında Bir Sütunlu Lahit (<i>An Extraordinary Columnar Sarcophagus from Nikaia</i>)	269
Deniz Kaplan – İ. Ethem Koçak – Ali Alkan Kappadokia’da Bir Anıt: Ozan Köyü Anıt Mezarı ve Legio XII Fulminata (<i>Monument from Kappadokia: Monumental Tomb in Ozan Köyü and the Legio XII Fulminata</i>).....	287
Murat Taşkiran Son Araştırmalar Işığında Sillyon Roma Hamamı (<i>The Roman Bath at Sillyon in the Light of Recent Researches</i>)	313
Bilge Hürmüzlü – Burak Sönmez A New Member of the Late Roman D Koiné? A New Red-Slipped Pottery Group Found at Seleukeia Sidera (<i>Geç Roma D Koinési’nin Yeni Bir Üyesi mi? Seleukeia Sidera’da Ele Geçen Yeni Bir Grup Kırmızı Astarlı Seramik</i>)	349
Burhan Varkıvanç – Hülya Kökmen-Seyirci Cumanın Camii’ndeki Erken Bizans Dönemi Paye Başlıkları (<i>Pier Capitals Dated to the Early Byzantine Period in Cumanın Camii</i>)	363
Vedat Keleş – Kasım Oyarçin Parion Tiyatrosu Hyposcaenium Bölümü’nden Ele Geçen Geç Roma Dönemi Sikkeleri Üzerine Değerlendirmeler (<i>Evaluations on Late Roman Coins Recovered from the Hyposcaenium Section of the Theater in Parion</i>)	391
Erkan Kurul Eskiçağ Thalassografisi Çerçevesinde ‘Ege Denizi’ Adlandırmaları (<i>Naming the ‘Aegean Sea’ within the Scope of Ancient Thalassography</i>).....	423
Savaş Dinçer Lenger Price 2803: Reattribution of a Macedonian Regal Bronze Coin from Western Asia Minor to Tarsus in Cilicia (<i>Price 2803: Küçük Asya’nın Batısına Atfedilen Bir Makedon Krali Bronz Sikkenin Tarsus’a (Kilikya) Reatribüsyonu</i>).....	445

Mehmet Alkan – İlker Işık	
Savatra Antik Kentinden Yeni Adak Yazıtları (<i>New Votive Inscriptions from the Ancient City of Savatra</i>).....	457
Gülcan Kaşka – Elif Akgün-Kaya	
Apollonia'dan Yeni Bir Onurlandırma Yazıtı: Cornutus Sülalesinin Değerlendirilmesi (<i>A New Honorary Inscription from Apollonia: An Assessment of the Cornuti Family</i>).....	475
Elif Alten-Güler	
Perge'den Üç Yeni Yazıt (<i>Three New Inscriptions From Perge</i>).....	491

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Amaç

Olba süreli yayını; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Arkeolojik çalışmalarda sadece belli bir alan veya bölge ile sınırlı kalmaksızın 'Eski Çağ Bilimleri'ni birbirinden ayırmadan ve bir bütün olarak benimseyerek bilim dünyasına değerli çalışmaları sunmayı amaçlamaktadır.

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayı sonunda gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ile Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a- Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
b- Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
c-Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
d-Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
 - a) Metin içinde her cümlelerin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
 - b) Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.

c) Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).

d) Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).

3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inchriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar ve makaleler için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece "fig." kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).

5. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
6. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
7. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
8. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
9. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
10. Metin, figürler ve figürlerin dizilimi (layout); ayrıca makale içinde kullanılan özel fontlar 'zip'lenerek, We Transfer türünde bir program ile bilgisayar ortamında gönderilmelidir; çıktı olarak gönderilmesine gerek yoktur.
11. Figürlerde çözünürlük en az 300 dpi; format ise tif veya jpeg olmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is the end of November each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
 - b. The text should be written in 10 puntos ; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
 - c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continuous numbering.
 - d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choices (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a) One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b) The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c) The indication fig.:
 - *It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);
 - *If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

- d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).
3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books and articles):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an author that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation ‘fig.’ should be used in continous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviaton should not be used).
5. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
6. A list of figures should take part at the end of the article.

7. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
8. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
9. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German.
10. Figures should be at least 300 dpi; tif or jpeg format are required.
11. The article, figures and their layout as well as special fonts should be sent by e-mail (We Transfer).

ESKİÇAĞ THALASSOGRAFİSİ ÇERÇEVESİNDE 'EGE DENİZİ' ADLANDIRMALARI

Erkan KURUL *

*“Güneşin parlak ışığı kendini gösterdiğinde,
Akha erlerinin cansız bedenleriyle ve gemi enkazlarıyla
kaplanmış Ege Denizi’ni gördük¹”.*

ABSTRACT

Naming the ‘Aegean Sea’ within the Scope of Ancient Thalassography

The Aegean Sea, today termed an inland sea, located between Greece and Turkey, has been a highly dynamic centre of interaction between many civilizations from antiquity to the present. Consequently seafarers and voyagers who navigated over different routes and geographers who observed this sea from afar have repeatedly attempted to both define and name this centre of interaction. Within this effort, the Aegean Sea is sometimes identified by the name of a mythical king (= *Aigeus*), sometimes an *amazon* (= *Aigē?*) and sometimes with one of the *hecatoncheires* (= *Aigaiōn*). Thus, the sea is named through being integrated with mythographic elements. Actual intellectual efforts to name the Aegean Sea are not only shaped by mythographic based terminologies. In fact, the appearance of the islands, islets and the rocks in the Aegean waters resembling goats or male goats was emphasized from time to time by some classical writers. Likewise, the

* Arş. Gör. Erkan Kurul, Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya-TR. E-posta: erkankurul@akdeniz.edu.tr.
Orcid No: 0000-0002-3196-692X

Bu makale, yazarın AKMED: Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi tarafından desteklenmekte olan KU AKMED 2019 /T.1055 numaralı ‘Eskiçağ Akdeniz Thalassografisi’ başlıklı doktora tezi projesinden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. İlgili doktora tezinin münferit bir bölümünü oluşturan makalenin genel kurgusu dâhilinde *addendum* (= ekleme), *delendum* (= çıkarma) ve *corrigendum* (= düzenleme) tercihleri yazar tarafından belirlenmiştir. Metin dâhilinde genel olarak *Brill’s New Pauly: Encyclopaedia of the Ancient World* (Eds. H. Cancik – H. Schneider) temalı ansiklopedi serisinin 1. cildi (2002) içerisinde, XLIII – LI sayfaları aralığındaki klasik yazar ve eser kısaltmalarından yararlanılmıştır.

Bu çalışma; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı genelgesiyle 2019 yılının “Prof. Dr. Fuat Sezgin Yılı” olarak ilan edilmesi kapsamında gerçekleştirilen ilmi etkinlikler çerçevesinde; Piri Reis Üniversitesi, Denizcilik Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından düzenlenmiş olan ‘Denizcilik Tarihi ve Prof. Dr. Fuat Sezgin Konulu Bilimsel Makale Yarışması’ sonucunda üçüncülük ödülüne layık bulunmuştur.

1 Aiskhy. Ag. 658-660: “ἐπει δ’ ἀνήλθε λαμπρὸν ἡλίου φάος, ὀρῶμεν ἀνθοῦν πέλαγος Αἰγαῖον νεκροῖς ἀνδρῶν Ἀχαιῶν ναυτικοῖς τ’ ἐρειπίοις”.

issue of whether an island or a city (just as Aigai in Euboeia) on the coast might have named this sea has also been the subject of debate. As result, the statements proposed within the scope of the naming of the Aegean Sea followed each other either in a periodic cycle, transforming from one to another. So, societies or tribes who claim to be dominant in the territorial waters and coasts of this sea have tried to name and make sense of this sea through the elements specific to their own customs according with their claim to dominance. Through this process, a classical collection of terms naming the Aegean Sea was formed. It is possible to obtain this data from the anecdotes in many classical works on different subjects and from the lines of various inscriptions. In this article, structured through its title of *Naming the 'Aegean Sea' within the Scope of Ancient Thalassography*, issues such as the emergence of the term 'Aegean' in the context of the historical process and how it has reached the present day are examined. Within the framework of this analysis, classical texts and inscriptions are examined within their chronological background and the data obtained will be compared with the thalassographical data specific to the relevant period. In this context, various Hellenistic and Latin sources are analysed within the framework of specific terms naming this sea, such as *Αἰγαῖον πέλαγος* (= Aigaion Pelagos), *Αἰγαῖος πόντος* (= Aigaios Pontos), *mare Aegaeum* and *Arkipelagos/Archipelagus*, and the results analysed from the perspective of the historiographic and mythographic sources. In this way, all onomastic views, which are thought to have had an impact upon the naming of the Aegean Sea, are examined in a common perspective. In this respect, the common view that '*the Aegean Sea has taken its name from the legendary king of Athens, Aigeus*' (which has been repeated in many scientific works to date), is discussed, and other onomastic views and determinations independent of the relevant thesis will be questioned in depth.

Keywords: Ancient Thalassography, Aegean Sea, Aigaion Pelagos, Aigaios Pontos, *Mare Aegaeum*, Archipelagus.

ÖZ

Günümüzde Türkiye ile Yunanistan sahilleri arasında bir iç deniz olarak yer alan kadim Ege Denizi, Eskiçağdan günümüze değin pek çok uygarlık nezdinde son derece dinamik bir etkileşim merkezi özelliğine sahip olmuştur. Bu doğrultuda, birbirinden farklı rotalar üzerinde seyrüseferlerini gerçekleştiren denizciler veya seyyahlar ya da onu uzaktan gözlemleyen coğrafya bilginleri daimi bir şekilde bu etkileşim merkezini tanımlama ve adlandırma uğraşı içinde olmuşlardır. Bu uğraş kapsamında Ege Denizi kimi zaman efsanelere konu olmuş bir kralın (*Aigeus*), kimi zaman bir *amazonun* (Aigē?) kimi zamansa bir *hekatonkheirosun* (= Aigaiōn) ismiyle özdeşleştirilmiş, böylelikle mitografik unsurlar ile bütünleştirilerek isimlendirilmiştir. Ege Denizi'nin adlandırılmasına yönelik mevcut entelektüel çabalar yalnızca mitografik temelli anlatılar özelinde şekillenmemiştir. Öyle ki, söz konusu denize ait karasularının üzerinde yer alan ada-adacıkların ve de kayalıkların keçi ya da tekeleri andıran görünümü de bazı klasik yazarlar tarafından zaman zaman gündeme getirilmiştir. Aynı şekilde denizdeki bir adanın mı yoksa kıyısındaki bir kentnin mi (= Euboeia Adası'ndaki Aigai kenti gibi) bu denize isim vermiş olabileceği hususu da tartışma konusu edilmiştir. Sonuç itibarıyla Ege Denizi'nin adlandırılması özelinde ileri sürülen görüşler periyodik bir döngü içerisinde ya dönüştürerek ya da benzeşerek birbirini takip etmiştir. Öyle ki, ilgili denizin karasularında veya kıyılarında hâkimiyet oluşturma iddiası güden toplumlar ya da kavimler hâkimiyet iddiaları gereği bu denizi kendi örflerine özgü unsurlar vasıtasıyla adlandırmaya ve anlamlandırmaya çalışmıştır. Böylece Ege Denizi adlandırmaları hakkında külliyatlı bir klasik veri yekünü oluşmuştur. Birçok Eskiçağ yazarının farklı konularda kaleme alınmış eserlerine ait sayfaların ya da çeşitli yazıtların satırlarının aralarında bu verilere ulaşmak mümkündür. Bu kapsamda *Eskiçağ Thalassografisi Çerçevesinde 'Ege Denizi' Adlandırmaları* başlığıyla kurgula-

nan bu makalede 'Ege' teriminin tarihsel süreç bağlamında ortaya çıkışı ve günümüze ne şekilde ulaştığı gibi hususlar irdelenecektir. Bu irdeleme çerçevesinde klasik metinler kronolojik bir düzlem dâhilinde mercek altına alınacak ve ulaşılan veriler ilgili döneme özgü filolojik bulgularla karşılaştırılacaktır. Bu minvalde *Αἰγαῖον πῆλαγος* (= Aigaion Pelagos), *Αἰγαῖος πόντος* (= Aigaios Pontos), *mare Aegaeum* ve *Arkhipelagos/Archipelagus* gibi spesifik adlandırmalar çerçevesinde çeşitli Hellece ve Latince kaynaklar analiz edilecek, akabindeyse ulaşılan sonuçlar historiyoğrafik ve mitografik açılardan değerlendirme altına alınacaktır. Böylelikle, kıyılarına paydaşlık etmekte olduğumuz kadim Ege Denizi'nin isimlendirilmesine etkide bulunabileceği düşünülen tüm onomastik görüşler ortak bir perspektifte irdelenecektir. Bu doğrultuda özelde günümüze kadar geniş bilimsel çevrelerden atfı almakta olan 'Ege Denizi'nin efsanevi Atina kralı Aigeus tan ismini almış olduğu' savı tartışılacak, geneldeyse ilgili savdan bağımsız diğer onomastik görüş ve tespitler kapsamlı bir biçimde sorgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eskiçağ *Thalassografisi*, Ege Denizi, Aigaion Pelagos, Aigaios Pontos, *Mare Aegaeum*, Archipelagus.

Eski Dünya'nın kadim etkileşim merkezlerinden biri olan *Ege Denizi*'nin² isimlendirilmesine ilişkin *thalassografik*³ incelemelerin kökeni, Eskiçağ özelinde temellendirilmekte ve belirli bir kronolojik düzlem dâhilinde takip edilebilmektedir. Bu doğrultuda; MÖ VI. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı düşünülen, en aktif yıllarını denizcilik politikasına son derece önem atfeden Polykrates⁴ yönetimindeki Samos Adası'nda geçirmiş olan Arkhaik dönem şairi Ibykos'a⁵ ve kozmogonik düşündür Syros Adası yurttaş Phe-rekydes'e atfedilen öncül fragmanlarda Ege Denizi'nin tanımlandırılmasına dair -bilinen- ilk ibareler yer almaktadır. Onlara ek olarak, Klasik Dönem tragedya yazarlarından Aiskhylos da Ege Denizi'nin isimlendirilmesi hakkında ön bilgilendirmede bulunan önemli entellektüellerdendir. Bu üç kaynak çerçevesinde giriş maiyetinde bir değerlendirme yapılacak olduğunda; Ibykos tarafından (Ibykos 28)

- 2 Ege Denizi; Doğu Akdeniz bloguna dâhil olmakta ve bünyesinde barındırdığı ve sayıları 3.200'ü bulan adaya/kayalığa sahip olduğundan dolayı Yeniçağ ve Yakınçağ kaynaklarında 'Adalar Denizi' olarak da anılmaktadır (Özgün 2019, 223 vd.). Ege Denizi'nin tipik özellikleri hakkında detaylı bilgi için ayrıca bk. Acer 2003, 3-7 (mercan tepecikleri ve ufak kayalıklarla beraber adaların/kayalıkların toplam rakamı 6.000'e kadar çekilebilmektedir [Bowman *et al.* 2010, 12]).
- 3 Söz konusu terim, Hellece *θάλασσα* (= *thalassa*: deniz) ismiyle *γράφειν* (= *graphein*: yazmak, kayıt tutmak) fiilinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur ve *thalassografi* biçiminde dilimize uyarlanmıştır (ilgili terim makalenin yazarı tarafından 'Denizcilik Yazım Gelenegi' biçiminde Türkçeye çevrilmiştir [bk. Kurul 2016]). Uluslararası literatür özelinde belirtilen terimi içeren çalışmalara örnek olarak bk. Agassiz 1888; Friese 2005; Miller 2013; Kopp – Wendt 2018. *Thalassografi* bu anlamıyla, Eskiçağdan günümüze değin izleri sürülebilmeğe olan denizcilik kültürüne özgü yazınsal bilgi birikiminin incelenmesine odaklanan bir mikro disiplini tanımlamaktadır. Bununla birlikte *thalassoloji* sözcüğü de aynı anlamsal içeriğe sahiptir ve modern literatürdeki çalışma başlıklarında yer almaktadır (örnek olarak bk. Marini 1905; Horden – Purcell 2006).
- 4 Polykrates'in ve diğer Samos tyranlarının egemenlik kurduğu karasularının -bilhassa- Ege Denizi olabileceği konusundaki görüşü hakkında ayrıca bk. Ceccarelli 2012, 31.
- 5 Bk. Ceccarelli 2012, 31. P. Ceccarelli ilgili kısımda Ibykos'un Ege Denizi'ni oldukça iyi tanıyan ve denizcilikte son derece tecrübe sahibi tarihsel bir karakter olan Samos tyranı Polykrates (ya da ailesi?) himayesinde yaşamasından hareketle şairin eserinde Ege Denizi'ne dair tanımlayıcı unsurlara yer verebildiğini savunmaktadır. Buna ek olarak, Ibykos'un Ege Denizi olarak nitelendirdiği karasularının Argos ile Troia kentleri arasındaki bölgeyi kapsadığını belirtmektedir. Ibykos'un eserini yazım tarihiyle ilgili tartışmalara yönelik ayrıca bk. Barron 1969, dn. 74 ve 86.

Αἰγαῖος πόντος (= Aigaios Pontos: Aigaios Denizi), Pherekydes (*FGrHist.* IV F 69 2)⁶ ve Aiskhylos (bk. Ag. 659) tarafındansa *πέλαγος Αἰγαῖον* (= *Pelagos Aigaion*: Aigaion Denizi) biçiminde kullanıldığı bilinen en erken adlandırma örnekleri, etimolojik olarak farklı şekillerde yorumlanmakla birlikte çeşitli historiyoğrafik ve mitografik açılımlara da sahiptir.

Bu kapsamda; Hellence dil bilgisi kaideleri doğrultusunda *Αἰγαῖον* sözcüğünün analizini gerçekleştiren dil bilimciler iki farklı etimolojik tespit ileri sürmektedirler. İleri sürülen ilk tespit ışığında, mevcut sözcük *αἰζ* (= *aiks*: keçi) kelimesinden türetilmiş bir özel isimdir⁷ ve de *πέλαγος* (= *pelagos*: deniz, derya) terimiyle tamlama oluşturmaktadır⁸; bu tamlama ise genel çerçevede ‘keçi/keçi görünümlü deniz’ anlamına sahiptir. İkinci görüşe göreyse *Αἰγαῖον* (veya *Αἰγαίων*) sözcüğü *γαῖα* (= *gaia*: yeryüzü, toprak) kelimesinden türetilmiş bir sıfattır (örn. *ἔγγαιον* [= *eggaion*: yeryüzünden ortaya çıkan, yerli] sıfatı gibi⁹). Böylelikle; belirtilen sıfatın Ege Denizi’nin ismiyle özdeşleştirilerek kullanılmasıyla, söz konusu denizin yeryüzünün kadim su kütlelerinden biri olduğu ve mitografik kontekstte ise yeryüzü tanrıçası *Gaia*’nın bedeninden/soyut varlığından ortaya çıktığı vurgulanmak istenmiş olmalıdır¹⁰. Ancak, söz konusu

6 Pherekydes tarafından *πέλαγος Αἰγαῖον* adlandırılmasının kullanılması hususunda bk. *FGrHist.* IV F 35 3.

7 Aynı zamanda yine *αἰζ* (*genetivus*: *αἰγός* | keçi/teke) sözcüğünden türetilmiş olduğu düşünülen *Αἰγεύς* şahıs isminin ‘tekeye benzeyen adam’ anlamına geldiği ileri sürülmekle birlikte, aynı kökten türetilen *αἰγες* sözcüğünün de Dor lehçesinde ‘büyük dalgalar’ karşılığını verdiği bilinmektedir (bk. Artemid. *Oneiro.* II. 12. 19-20: “*καὶ γὰρ τὰ μεγάλα κύματα αἰγας ἐν τῇ συνηθείᾳ λέγομεν* = Lakin bizler de büyük dalgalara genellikle ‘aiges’ deriz”; Hesykh. *Leks. Alpha.* 1700: “*αἰγες τὰ κύματα Δωριεῖς* = aiges: dalgalar; Dorca”. Ayrıca bk. Elderkin 1941, 382-383). *αἰζ* (= *aiks*) sözcüğünün etimolojisine ilişkin ayrıca bk. Beekes 2010, 40-41.

8 Bu hususa ek olarak; Ege Denizi’nin isminin Tenos ve Khios adaları arasında yer alan ufak bir adadan (ya da kayalıktan) kaynaklandığı da düşünülmektedir. Yaşlı Plinius da (*Nat.* IV. 51) bu hususa dair önemli bir bilgilendirme sunmaktadır; “*Aegaeo mari nomen dedit scopulus inter Tenum et Chium verius quam insula, Aex nomine a specie caprae (quae ita Graecis appellatur), repente e medio mari exiliens.* = Tenos ve Khios (ada-ları) arasında denizin ortasından keskin bir biçimde ortaya çıkan, dışı keçiye benzer görünümünden ötürü de *Aeks* olarak anılan bir kayalık (Grekler nezdinde bu şekilde adlandırılır), daha doğrusu bir ada Ege Denizi’ne ismini vermiştir”. Benzer husus MS III. yüzyılda yaşayan Gaius Iulius Solinus (XXIII. 16-17) tarafından da tekrarlanmaktadır; “*Causas nominum non uniformis dedit ratio. Asiaticum et Phoenicum a prouinciis dictum, ab insulis Carpathium Aegaeum Icarium Balearicum Cypricum;* = (Deniz) isimlerinin gerekçelerini tekdüze bir mantık belirlememiştir. Asya ve Fenike (denizleri) eyaletlerden isimlerini almışlardır; Karpathos, Ege, Ikaros, Balear ve Kibris (denizleri) ise adalardan”. Konu hakkında ayrıca bk. Hirschfeld 1894, 948; Constantakopoulou 2007, 203; Reger 2013, 116.

9 Söz konusu sıfatın yan anlamları ve ayrıntılı analizi için bk. Liddell – Scott 1996, 467.

10 Öyle ki; klasik Hellen mitolojyası özelinde *Gaia* ile *Pontos* (*Uranos* ya da *Posidon*’a atıfta bulunan farklı kaynaklar da mevcuttur) birlikteliğinden doğan çocuklardan birinin adı da *Aigaiōn*’dur (*Βριάρεως* [= *Briareos*] ismiyle de bilinir) ve *Aigaiōn* bizzat denizleri mesken tutan bir *hekatonkheiros* (= yüz ele sahip dev) olarak anılmaktadır (krş. Eumelos *Fragm.* 3: “*Ἐδμηλος δὲ ἐν τῇ θαλάσῃ τοῖς Τῖτάσι συμμαχεῖν.* = Eumelos Titanomakhia [isimli eserinde]; denizde yaşayan ve Titanlar ile müttefik olan *Aigaiōn*’un, *Gaia* ile *Pontos*’un çocuğu olduğunu belirtmektedir”). *Aigaiōn* hakkında en erken veri kaynağıysa Homeros’tur (bk. *Il.* I. 403-404: “*ὄν Βριάρεων καλέουσι θεοί, ἄνδρες δὲ τε πάντες Αἰγαίων.* = Onu tanınlar *Briareos* olarak çağırırlar, tüm ölümlüler ise *Aigaiōn* ola-rak”). *Aigaiōn*’un denizcilikle ilgili yakın bağlantıya sahip bir mitografik karakter olarak görüldüğü klasik kaynaklardaki atıflar vasıtasıyla da belgelenebilir niteliktedir. Zira Yaşlı Plinius da eserinde *Arkhemakhos*’tan alıntı yaparak onun uzun bir gemi kullanarak seyrişefere gerçekleştiren ilk denizci olduğunu vurgulamaktadır (bk. *Plin.* *Maior Nat.* VII. 207). *Aigaiōn* hakkında ek bilgi için bk. Vian 1944, 108 vd.; West 2002, 129; Bremmer 2008, 76; Boffa –

etimolojik açıklama önerileri tam anlamıyla kanıtlanabilir niteliğe sahip değildir ve yalnızca birer filolojik yorum mahiyetindedir¹¹.

Ege Denizi'nin adlandırılmasına kaynaklık eden mitografik unsurlar da, tıpkı etimolojik savlar kapsamında olduğu üzere temel perspektifte iki ayrı varyasyona sahiptir. Mevcut varyasyonlardan en yaygın biçimde kabul göreni, Atina kentinin efsanevi krallarından biri olan *Theseus*'un (= Θησεύς) babası *Aigeus* (= Αιγεύς) ile ilintilidir. Mitografik örgü ekseninde ana hatlarıyla özetlenecek olduğunda denize ismini veren olay kurgusu şu anlatı özelinde ilerler¹²: Kral Minos'un Girit'te hâkimiyetini sürdürdüğü sırada Atina kralı *Aigeus*'un¹³ oğlu *Theseus*¹⁴, Minos'a adakta bulunmak (ya da vergi ödemesi yap-mak) üzere Atina'dan Girit'e yelken açar. *Aigeus*, Girit'e yelken açmasından hemen önce oğluna önemli bir nasihatte bulunur: Nasihate göre *Theseus*, görevini tamamlayıp yurduna sağ salim dönebilmeyi başarırsa geminin yolculuk sırasında donatıldığı siyah yelkenleri/bayrak takımını dönüşte beyaz renkli olanlarla değiştirecektir¹⁵. Böylelikle Atina falezlerinin zirvesinden oğlunun dönüşüne şahit-lik edebilmek umuduyla gün be gün ufuktaki gemileri gözleyen *Aigeus*, beyaz yelkenli/bayraklı gemiyi gördüğü takdirde oğlunun yurduna sağ salim geri dönmekte olduğunu anlayabilecektir. Ancak *Theseus*, dönüş seyrüseferi sırasında siyah yelken donanımını/bayrak takımını kullanmaya devam eder. Böylelikle de babasına verdiği sözü yerine getirmeyi ihmal etmiş olur. Bu esnada, Atina falezlerinin zirvesinden denizi gözlemeye devam eden *Aigeus*, kent açıklarındaki gemiyi görür görmez beyaz değil de, aksine siyah yelken/bayrak takımının dalgalandığını fark eder¹⁶. Böylelikle oğlunun artık hayatta olmadığı kanısına sahip olur. Hikâyenin dramatik sonunda

Leone 2017, 384-386. Buna mukabil Ege Denizi'nin Aigaiōn'un mezarını bünyesinde barındırdığına yönelik görüşleri için ayrıca bk. Fowler 2013, 69.

11 Örnek olarak bk. ve krş. Kalcyk 2002, 187; Sheard 2011, 35.

12 Söz konusu mitografik anlatı hakkında daha detaylı bilgi için ayrıca bk. Apollod. *Bibl. Epitome*: I. 7 vd.

13 *Aigeus* hakkındaki mitolojik aktarımlar kısıtlı olmakla birlikte, efsanevi Atina krallarından ve aynı zamanda Atina halkını oluşturan kabilelerin atalarından (= phylonheros) biri olduğu bilinmektedir. *Aigeus* hakkında detaylı bilgi için bk. Kron 1981, 359 vdd. [*LIMC* s.v. *Aigeus*]. *Aigeus* ve *Theseus*'un soyu hakkında ek bilgi için ayrıca bk. Ward *et al.* 1970, 8.

14 *Theseus*'un ismi, Eskiçağ batı mitografisi genelinde bilhassa denizcilik ve deniz kültürüyle ilgili çeşitli söylencelerde anılmaktadır. Kendisi kimi zaman pek çok hikâyenin başrolüne sahip karakterlerden biriyken, kimi zamansa tamamlayıcı ya da kilit rollerin sahibidir. Bu suretle *The-seus*'un denizcilik aktiviteleriyle yakın ilişkisi, Hellenlerin denizcilik hususundaki yoğun ilgileriyle özdeşleşen bir niteliktedir. Örneğin; bazı kaynaklarda *Theseus*'un, babası *Aigeus*'un alternatifi olarak belirtilen (bk. Gantz 1993, 248 vd.) *Poseidon*'un muhtemelen Ege Denizi'nin dibinde yer alan mabedini ziyareti hakkında bk. Bakkhyl. *Dith.* XVII; Paus. I. 17. 2-4. *Theseus* ve Eskiçağ denizcilik kültürüyle doğrudan ilgili söylencelerin genel bir değerlendirmesi hakkında özellikle bk. Weber-Lehmann 1994, 922-955 [*LIMC* s.v. *Theseus*].

15 Siyah veya beyaz yelken/bayrak donanımının kullanımına yönelik farklı değerlendirmeler için bk. ve krş. Diod. IV. 61. 4; Plut. *Thes.* XVII ve XXII; Paus. I. 22. 5; Catul. *Carm.* LXIV. 215-245; Hyg. *Fab.* XLI ve XLIII; Serv. *Aen.* III. 74. Plutarkhos'un Simonides'ten alıntıladığı bir anekdot vasıtasıyla (bk. yuk. *loc. cit.*); *Theseus*'un güven ve emniyet içinde yurdu Atina'ya geri döndüğünün emaresi olabilecek yelken/bayrak ren-ginin siyah ya da beyazdan ziyade kırmızı/mor olması gerektiğinin, öyle ki bu rengin denizin mavimsi tonu-nun kontrastı ol-duğunun, bu minvalde de kırmızı/mor rengin siyah ya da beyaza oranla uzak bir mesafeden daha rahat bir şekilde algıla-nabi-leceğinin altı çizilmektedir (Walker 1995a, 37; 1995b, 15; ayrıca bk. Graves 2012, 472).

16 Modern araştırmacılar, söz konusu ihmalin *Theseus*'tan mı yoksa gemi aksamından sorumlu herhangi bir mürettebattan mı kaynaklandığı hususunda hemfikir olamamakla birlikte, farklı görüşler ileri sürebilmekte-dirler. Örneğin; söz konusu ihmalin sorumlusunun geminin dümencisi olabileceğine yönelik görüş hakkında bk. Ke-arns 20125, 16.

Aigeus, oğlunun acı sonuna katlanamayacağına hüküm getirerek kendisini üzerinde bulunduğu falezlerin üzerinden denize bırakır (bazı kaynaklara göreyse *akropolisteki* uçurumdan atlar [örn. Diod. IV. 61. 6]) ve kısa sürede denizin serin sularında kaybolur. Böylelikle bölgedeki karasuları, *Aigeus*'un intiharı sonucundaki ölümüne izafeten onun adıyla¹⁷, yani 'Aigeus/Aigeus'un Denizi' olarak anılmaya başlar¹⁸. Bu suretle ilgili mitografik anlatı, Ege Denizi'nin adlandırılması hususunda sürdürülen *thalassografik* araştırmalar çerçevesinde Eskiçağdan günümüze değin yoğun bir şekilde tartışılmış ve aynı oranda aktarılmıştır. Sonuç bağlamında mevcut anlatı bütünü, mitografi - *thalassografi* etkileşimi özelinde dikkate değerdir ve söz konusu ismin ortaya çıkışı hususunda da *communis opinio* statüsüne sahiptir.

Ege Denizi'nin adlandırılmasıyla ilgili olarak aktarılan diğer bir mitografik anlatıysa, kaynaklarda bir 'Amazon kraliçesi' olarak anılan *Aigē* (Hellece: Αἰγή; Latince: Ae-gea¹⁹) ile bağlantılıdır²⁰. Lakin bu anlatının odağında yer alan mitografik adlandırma savı öncekine oranla geri planda tutulmakla birlikte daha az sıklıkta atıf almaktadır. İlgili sava göre Lybia kökenli bir *Amazon* grubu Troia Savaşı esnasında önderleri *Aigē* ile beraber Troialılara destek sunmak üzere denize açılır. Bu esnada, Ege Denizi sularında ani bir fırtınaya yakalanırlar ve *Aigē* ile beraberindeki tüm Amazonlar boğularak yaşamlarını yitirirler. Bu anlatı *Theseus & Aigeus* anlatısına benzer bir döngü içerisinde ilerlemekte ve yine yakın perspektifte (trajedik bir ölüm neticesinde denize ilgili karakterin isminin verilmesi) son bulmaktadır²¹. Sonuç olarak denizin bir

17 *Mitografi - thalassografi* ekseninde ilerleyen diğer bir anlatı da; Eskiçağda Ege Denizi'nin güneydoğu istikametindeki karasuları (Plinius Maior'a göre [Nat. IV. 51]; Samos ve Mykonos adaları arasındaki deniz) olarak bilinen *Ikaros Denizi* (Hel: Ἰκάριος πόντος) ile bağlantılıdır. Öyle ki; tıpkı Ege Denizi anlatısında olduğu üzere, yine mitolojik iki baba-oğul karakter olan Daidalos ile Ikaros ile Ikaros (haklarında detaylı bilgi için bk. Nyenhuis 1986, 313-321 [*LIMC* s.v. Daidalos et Ikaros]), söz konusu bölgesel denizin Eskiçağ denizcilik literatüründeki adının belirlenmesi hususunda başrole sahiptirler. Ikaros Denizi'nin adlandırılması hakkında ayrıca bk. Hom. *Il.* II. 145: Ἰκάριος πόντος; Sen. *Minor Herc.* 690; Auson. *Ep.* XXIII: *Icarius pontus*; Ovid. *Fasti* IV. 283-284; 566; Plin. Maior *Nat.* IV. 68; VI. 215: *Icarium mare*; Hdt. VI. 96; Strab. II. 5. 21; Diod. IV. 77. 6: Ἰκάριον πέραρος; Claud. *Eutr.* II. 265: *Icarium pelagus*.

18 Hikâye kurgusu için bk ve krş. Diod IV. 61. 6 vd.; Plut. *Thes.* XXII; Paus. I. 22. 5; Hyg. *Fab.* XLIII; Serv. *Aen.* III. 74. *SRML* vol. I sf. 117. Sonda belirtilen üç Latin kaynağı, Aigeus'un ölü-münden sonra söz konusu intiharı gerçekleştirdiği karasularının 'Aigaion Denizi' ismini aldığını belirtmekte ve bu intihar vakasının adlandırmanın temelinde yer aldığı konusunda hem fikir kalmaktadırlar. Ancak diğer Hellen kaynakları öze- linde Aiegeus'un *akropolisten* denize değil de, akropolis aşağısındaki boş araziye atlayarak intihar etmiş olabileceği savı üzerinde de durulmaktadır. Konu hakkındaki tespitleri için ayrıca bk. Ward *et al.* 1970,17; Fowler 1988, 99.

19 Ege Denizi'nde boğulduğu savlanan Amazonun isminin *Aige* ya da *Aegea* olduğuna yönelik görüşlere örnek olarak bk. Deaton 2005, 4; Warmingtton 20125, 16; Kotsonas 2013, 115; Mayor 2014, 431.

20 Festus s.v. Aegeum mare: "*Aegeum mare appellatur, ut crebrae in eo sint insulae, ut procul aspicientibus species caprarum videatur; sive quod in eo Aege, regina Amazonum, perierit; sive quod in eo Aigeus pater Thesei se praecipitaverit.*" = Bir yandan içerisinde birçok ada bulunan, diğer yandan da ona belirli bir uzaklıktan bakanlar için bir keçi (ya da teke) şeklinde görünen (deniz) *Aegeum Mare* olarak adlandırılır; Amazon kraliçesi Aege bu denizde hayatını kaybetmiştir ve yine Theseus'un babası Aegeus da kendisini bu denize atarak can vermiştir". Ayrıca krş. Isid. *Orig.* XIII. 16. 5: "... *Nam inter Tenedum et Chium saxum est in mare potius quam insula, quod visentibus procul caprae simile creditur, quam Graeci AIGA nuncupant, unde et Augeum mare est dictum*" = Zira Tenedos ve Khios (adaları arasında) denizin içinde adadan ziyade bir kayalık vardır. Öyle ki (bu kayalık), ona uzaktan bakanlarda keçiyi andıran bir izlenim oluşturur ki Grekler de onu '*Aiks*' olarak anarlar ve bu sebepten ötürü de *Augeum* [*Aegeum*] Denizi ismini almıştır".

21 P. Ceccarelli (2012, 37) Ege Denizi'nin adlandırılması hususunda; Amazon kraliçesi Aige ile ilintili

Amazon adıyla isimlendirilmesiyle nihayete eren benzer bir ikinci anlatının ortaya çıkışı, *Theseus*'ün Amazonlar ile yakın etkileşime sahip mitolojik bir karakter olmasıyla ilişkilendirilebilir niteliktedir²².

Hellen Thalassografisi Çerçevesinde 'Ege Denizi' Adlandırmaları

Mitografik zemini bu şekilde özetlenebilecek anlatılar bütünü paralelinde ve yine yukarıda değerlendirmesi sunulan etimolojik özet çerçevesinde, Ege Denizi'nin adlandırılmasına dair *thalassografik* aktarımlar Sophokles'in *Aias* isimli tragedyası özelinde takip edilebilmektedir. Bu doğrultuda Sophokles, Aiskhylos ile ortak bir sentezde buluşarak kendi anlatısında da *πέλαγος Αἰγαῖον* adlandırmasına yer vermektedir²³. Euripides ise, genel anlamda Aiskhylos ve Sophokles ile ortak bir bakış açısına sahip olarak *πέλαγος Αἰγαῖον* ibaresini yinelemeye devam etmektedir²⁴. Bununla birlikte Euripides, Ege Denizi'nin tanımlamasına yönelik farklı bir değerlendirme de öne sürmekte ve *πέλαγος* terimine ek olarak *πόντιον*'u da (= pontion) yürürlüğe koymaktadır²⁵. Euripides; *Troialı Kadınlar* isimli eserinde ayrıca Ege Denizi'ni yine farklı bir şekilde tanımlayarak *πέλαγος Αἰγαίας ἁλός* (= Ege Denizi Karasuları) biçimindeki zincirleme isim tamlamasını kullanmaktadır²⁶. Böylelikle Aiskhylos'tan ve Sophokles'ten ziyade özellikle Euripides, Ege Denizi'nin Klasik Dönem isimlendirilmelerini zenginleştirmektedir.

Klasik Dönem tragedya yazarlarını takiben dönemin vakanüvislerinden Herodotos, Ege Denizi'nin isimlendirilmesine yönelik tespitini bildirirken *Αἰγαῖος πόντος* terimine yer vermekte²⁷, halefi Thukydides ise Herodotos'tan farklı bir *thalassografik* bakış açısına sahip olarak *Αἰγαῖον πέλαγος* ibaresini kullanmaktadır²⁸. Buna mukabil Ksenophon, sefeli Thukydides'in değil de Herodotos'un *Αἰγαῖος πόντος* şeklindeki tanımlamasını kabul etmektedir²⁹. Bu kapsamda, Klasik Dönem tarihçilerinden Herodotos ile Ksenophon ortak bir biçimde *Αἰγαῖος πόντος* ibaresinde fikir birliği

mevcut anlatıyı, Aigeus & Theseus anlatısına eşit bir anlatı olarak addederek söz konusu benzerliğe gönderim yapmaktadır. Aige hakkında ayrıca bk. Toepffer 1894, 949.

22 Örneğin; Theseus'un başrole sahip olduğu *Amazonomakhiai* hakkında bk. Mills 1997, 30 vd. Buna ek olarak; Mytilene, Ephesos, Smyrna, Priene, Pitane, Myrina ve Kyme gibi Amazonlarla özdeşleştirilen kentlerin de Ege kıyılarında yer alıyor olması çerçevesinde, -zaman zaman- bu anlatı desteklenebilmektedir.

23 Soph. *Aias* 461: “*πότερα πρὸς οἶκους, ναυλόχους λιπὼν ἔδρας μόνους τ’ Ἀτρείδας, πέλαγος Αἰγαῖον περῶ;* = Yoksa gemi barınaklarını ve Atreusogullarını arkamda bir başına bırakıp da, Aigaion Denizi'ni aşır vatanıma mı yelken açsam?”. Euripides'in *πέλαγος Αἰγαῖον* tabirini kullanmasına yönelik bk. Eur. *Hel.* CXXX.

24 Bk. Eur. *Hel.* CXXX.

25 *πόντος* sözcüğünün poetik biçimi olarak kullanıldığı düşünülen *πόντιον* terimi için bk. Eur. *Alk.* 595-596: “*πόντιον δ’ Αἰγαῖον ἐπ’ ἄκταν ἄλιμενον Πηλίου κρατύνει.* = Limanlamaya elverişsiz Pelion Burnu'na kadar Ege Denizi'ne hükmetmektedir”.

26 Eur. *Troiad.* LXXXVIII. Euripides ayrıca, Ege Denizi'ni tanımlamak amacıyla *ἡ ἅλς* sözcüğünü de tercih ederek *ἡ Αἰγαία ἅλς* tamlamasını kullanmaktadır (*Troiad.* CXXIV: “*δι’ ἅλ’ <Αἰγαίαν> πορφυροειδῆ* = şarap karası Ege Denizi üzerinden”). *πέλαγος Αἰγαίας ἁλός* ibaresinin kullanımı hakkında ayrıca bk. Men. *Perikeir.* 809.

27 Hdt. II. 97.

28 Thuk. IV. 109. 3.

29 Ksen. *Oikonom.* XX. 27-28. Ksenophon belirtilen bu bölümde Eskiçağ ekonomisiyle ilgili bir diyalog kurgulanmaktadır. Kurguladığı bu diyalogda, tüccarlık gelenekleriyle ilgili oldukça önemli aktarımlarda bulunarak Ege Denizi'nin mevcut deniz ticareti rotaları özelindeki önemine vurgu yapmaktadır.

sağlarken, Thukydides ise *Αἰγαῖον πέλαγος* terimini kullanmaktan yana bir tutum sergilemektedir.

Hellenistik Dönemle birlikte Ege Denizi'nin algılanması ve tanımlanmasıyla ilgili *thalassografik* kayıtlarda önemli bir artış gözlemlenmektedir. Bu kayıtların önemli bir yekûnu da, ya doğrudan denizcilik odaklı muhtelif metinler (periplus kayıtları gibi) ya da dolaylı yoldan denizcilik kültürüyle ilintili kısmi paragraflar biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda Hellenistik Dönem *thalassografisi* hususunda referans yazarlardan biri olarak kabul edilen Skylaks *periplus*unda Ege Denizi'nin adlandırılması bağlamında *Αἰγαῖον πέλαγος* tabirini kullanmayı sürdürmektedir³⁰. Skylaks'ı takiben Aristoteles, *τὰ Προβλήματα* (= Problemler) başlıklı çalışmasındaysa (XXIII. 6) Ege Denizi'nin ve Karadeniz'in sularının birbirlerine göre ne derece tuzlu olduğunu tartışmakta ve bu tartışma özelinde çeşitli görüşler öne sürmektedir:

“Διὰ τί ἡ θάλαττα λευκοτέρα ἢ ἐν τῷ Πόντῳ ἢ ἢ ἐν τῷ Αἰγαίῳ; πότερον διὰ τὴν ἀνάκλασιν τῆς ὄψεως τὴν γινομένην ἀπὸ τῆς θαλάττης εἰς τὸν ἄερα; = Niçin Pontos'taki karasuları (= deniz) Aigaion'daki karasularından daha beyazdır (so-luktur)? Yoksa (bu durum) su yüzeyinin denizden gökyüzüne doğru oluşturduğu yansıma yüzünden midir?”.

İlgili anekdot analiz edildiğinde, Aristoteles'in *Pontos* (= Karadeniz) ve *Aigaion* (*sive* Aigaios) olmak üzere iki farklı denizin -yalnızca- özel isimlerini andığı görülmektedir. Böylelikle kendisi her iki deniz adının yanında herhangi bir tanımlayıcı sözcüğe (*πέλαγος* ya da *πόντος* gibi) yer vermemiş, ilgili deniz isimlerini sadece *θάλαττα* (= *thalatta*: deniz) terimiyle bağdaştırarak ortak bir tamlamaya dâhil etmiştir. Bu hususlara ek olarak, ilgili kısımda *Αἰγαῖος* (ya da *Αἰγαῖον*) sözcüğünün *nominativus* biçimine ait cinsin (= genus) *masculinum* mu yoksa *neutrum* mu olduğu anlaşılamamaktadır. Zira belirtilen anekdotta yer alan özel ismin *casus dativus* formunda olması, sözcüğün her iki cinsde de ait olabileceğini düşündürmektedir. Bu suretle Aristoteles'in kullanmış olduğu³¹ bu ifade bazı algı karışıklıkları doğurur nitelikte olsa da dikkate değerdir³².

30 Pseudo-Skylaks *Peripl.* LVIII. 19: “Ἐν δὲ τῷ Αἰγαίῳ πελάγει εἰσι νῆσοι αἰδε• = Ege Denizi'ndeki adalarsa şunlardır”.

31 Aristoteles'i takiben, Arkhestratos ve Kallimakhos Hellenistik Dönem Ege Denizi'nin adlandırılmasıyla ilgili bilgi sunmaya devam eden yazarlardır. Arkhestratos (*Fragm.* 166 str. 15.); Ege Denizi'nin adlandırılmasıyla ilgili tanımlaması bağlamında *Αἰγαῖον πέλαγος* ibaresine yer vermeye devam etmektedir. Kallimakhos ise (Kallimakh. Del. 53-54) Ibykos'un ilk defa kullanmış olduğu ve Herodotos'un da benimsediği *Αἰγαῖος πόντος* ifadesini tercih etmektedir. Buna mukabil, Kallimakhos'un Ege Denizi'ni nitelendirdiği bu adlandırma Rhodoslu Apollonios tarafından da benimsenmiş olacak ki, Hellenistik Dönem Ege Denizi'nin tanımlayıcı ismi olarak kullanılmaya devam etmiştir (Apoll. Rhod. IV. 771-772). Rhodoslu Apollonios'un Ege Denizi'ni tanımlamak için kullanmış olduğu *Αἰγαία ἄλις* ibaresi için ayrıca bk. Apoll. Rhod. I. 831 (söz konusu kavram için krş. Lykophr. *Aleks.* 402). Hellenistik Döneme ilişkin Ege Denizi tanımlamaları Euboialı Arkhemakhos'un (*Fragm.* 4 str. 2: *Αἰγαῖον πέλαγος*), Nikokrates'in (*Fragm.* 1 str. 14: *Αἰγαῖον πέλαγος*) ve Sicilyalı Diodoros'un (Diod. V. 47. 1: *Αἰγαῖον πέλαγος*) ortak perspektifleri özelinde devam etmiş görünmektedir.

32 Benzer bir kurguyu Aristoteles *τὰ Μετεωρολογικά* (= Meteorolojik Hususlar) başlıklı eserinde bu defa Ege Denizi'ne doğru sirküle olan akıntı yönleri üzerine gözlemde bulunurken kullanır (Aristot. *Meteor.* II. 354A: “ἡ μὲν γὰρ Μαιῶτις εἰς τὸν Πόντον ῥεῖ, ὁῦτος δ' εἰς τὸν Αἰγαῖον. = Öyle ki Maiotis de, Pontos'a doğru akıntı bırakır ve bu [Pontos] ise Aigaion'a doğru”). Herodotos da benzer bir ifadeyle Aristoteles ile ortak bir perspektif sunmaktadır (krş. Hdt. IV. 85: “ἐκδιδοὶ δὲ ὁ Ἑλλησποντος ἐς χάσμα πελάγεος τὸ

Ege Denizi'nin adlandırılması çerçevesinde Hellenistik Dönem'in en kapsayıcı bilgilendirmeleri Strabon tarafından sunulmaktadır. Strabon, *τὰ Γεωγραφικά* (= Coğrafi Hususlar) başlıklı eserinin neredeyse tamamında Ege Denizi'ni tanımlamak amacıyla *Αἰγαῖον πέλαγος* tamlamasını kullanmakta³³, *Αἰγαῖος πόντος* ibaresineyse yer vermemektedir. Bu doğrultuda Strabon; *Αἰγαῖον πέλαγος* terimine Hellenistik Dönem dâhilinde meşruiyet kazandırmayı hedefliyor görünmektedir. Mamafih Strabon'u takiben, Hellenistik Dönem Ege Denizi'nin tanımlanması ve algılanması için tercih edilen en önemli ve yaygın terim, özellikle kendisini referans olarak kullanan Roma İmparatorluk Dönemi yazarlarının da etkisiyle, *Αἰγαῖον πέλαγος* olmuştur³⁴. Strabon tarafından sıklıkla kullanılan bu adlandırmanın meşruiyeti ve *πέλαγος* sözcüğünün Ege Denizi'nin tanımlanışı özelindeki baskın rolü, diğer bir ünlü coğrafya bilgini Agathemeros tarafından da teyit edilmektedir. Öyle ki Agathemeros da tıpkı Strabon gibi coğrafi çalışmalarının neredeyse tamamında *Αἰγαῖον* sözcüğünü kullanmış ve bu sözcüğün belirteci olan *πέλαγος* kelimesini tamlamalara dâhil etmemiştir. Böylelikle *Αἰγαῖον* kelimesi, *πέλαγος* sözcüğünün *genus neutrum* bir sözcük olması sebebiyle *neutrum* bir nitelik (ve ilerki süreçte yaygın bir geçerlilik) kazanmıştır³⁵.

Roma İmparatorluk Dönemi, Hellen ve Latin denizcilik yazım geleneklerinin iç içe geçtiği bir süreci beraberinde getirmiş, böylece Ege Denizi'nin adlandırılabilmesi için yine ortak bir terim oluşturulamamıştır. Bu bağlamda örnek vermek gerekirse, ilgili süreçte Arrianos'un *Αἰγαῖος πόντος* ibaresini tercih ettiği anlaşılırken³⁶, İskenderiyeli filolog Valerius Harpokration'un ise *Αἰγαῖον πέλαγος* adlandırmasını vurgulayarak Arrianos ile tezatlık oluşturduğu görülmektedir³⁷. Onları takiben

δὴ Αἰγαῖον καλεῖται. = Hellespontos da Aigaion olarak anılan bir denizin körfezine dökülür). Ancak Strabon, Aristoteles'in ve Herodotos'un belirtmiş oldukları akıntı yönünün tersi bir akıntının varlığına işaret etmektedir (Strab. II. 22: "τὸ Αἰγαῖον καὶ ὁ Ἐλλησποντος ἐκδίδωσι πρὸς ἄρκτον εἰς ἄλλο πέλαγος, ὃ καλοῦσι Προποντιδα. = Aigaion ve Hellespontos kuzey istikametinde, Propontis olarak anılan başka bir denize dökülürler").

- 33 Strabon'un *Αἰγαῖον πέλαγος* terimini kullanımına örnek olarak bk. II. 5. 24; VII. 7. 4; VIII. 7. 4; X. 4. 2; XIII. 1. 5; 1. 68. Bununla birlikte Strabon, Ege Denizi'nin isimlendirilmesiyle ilgili coğrafi açıdan önemli ancak içeriksel bağlamda çelişkili bir perspektif de ileri sürmektedir. Bu doğrultuda kendisi önce (VIII. 7. 4); Ege Denizi'nin ismini Euboia Adası'ndaki *Aigai* kentinden almış olabileceğini iddia etmektedir. Ancak daha sonra (XIII. 1. 68) Ege Denizi'nin Arginoussai Adaları yakınlarındaki *Aiga* olarak anılan bir burna ismini verdiğini belirtmektedir.
- 34 Strabon'u takiben *Αἰγαῖον πέλαγος* teriminin kullanımına örnek olarak bk. Konon *Fragm.* 3 str. 10; Ptol. *Tetrabiblos* II. 60; Paus. I. 1. 1.
- 35 Belirtilen husus üzerine bk. Aristot. *Kosm.* 393A; Agath. *Geog.* IX. 2; X. 1; Appian. *Proem.* II; *Mith.* XII. 95; Lukian. *Enal. Dialog.* 5 (8); Paus. IX. 12. 6; Aelian. *Epist.* XVIII; Iulian. *Meter.* 159D. Bu hususla ilgili benzer bir örnek vermek de mümkündür. Örneğin, Eskiçağ *thalassografisi* çerçevesinde Ege Denizi'nin tanımlanması amacıyla zaman zaman sadece *ὁ Αἰγαῖος* kelimesinin kullanılması yeterli görülmüş ve *ὁ πόντος* sözcüğüyle tamamlayıcı bir unsur olarak (= scilicet) tercih edilerek mevcut tanımlayıcı ibarelere ilave edilmemiştir. Söz konusu açıklamaya örnek olarak bk. Aristot. *Meteor.* 354A 20: *ὁ Αἰγαῖος* [sc. Πόντος]; Ayrıca bk. Plut. *Kimon* VIII; Appian. *Proem.* IX; Lukian. *Hermodotimus* XX-VIII; Prokop. *Ktis.* I. 5.
- 36 Arrian. *Anab.* VII. 20. 5. İskenderiye ekolü mensubu diğer bir coğrafya yazarı Dionysios ise *Periegesis*'inde *Αἰγαῖος πόντος* ibaresinin epik *genetivus* biçemi olan *Αἰγαῖον πόντιο* ibaresini kullanmaktadır (krş. Dion. Per. 132; 513; 801). *Αἰγαῖος/Αἰγαῖον* sözcüğünün benzer bir şekilde ve epik biçimde kullanımına örnek olarak ayrıca bk. Plat. *Epigr.* X. 2; Kallimakh. *Del.* str. 54; 317; Philostrat. *Apollon.* I. 24. 2; Quint. Smyrn. VII. 241; IX. 337. Dionysios'un Ege Denizi algısı üzerine görüş ve önerileri için bk. Downie 2017.
- 37 Harpok. *Leks.* A/80: s.v. Ἀλόνησος: "Ἀλόνησος: νησὶδριον ἐν τῷ Αἰγαίῳ πέλαγῳ" = Halonnesos Ege

İskenderiye ekolünün bir başka temsilcisi Aelius Herodianus da *περὶ ὀρθογραφίας* (= İmla Üzerine) başlıklı çalışmasında *Αἰγαῖον πέλαγος* ve *Αἰγαῖος πόντος* kavramlarını tek bir anlatı dâhilinde kullanmak suretiyle ayrıma gidememiştir³⁸. Böylelikle İskenderiyeli bilginlerin iki ibareyi de kullanmış oldukları ve belirli bir kavram üzerinde buluşmadıkları görülmektedir.

MS II. yüzyıl, Roma İmparatorluk Dönemi özelinde Ege Denizi adlandırmalarının ayrıştırılması bakımından son derece önemlidir. Bu önem, Aelius Aristides'in doğrudan Ege Denizi hakkında yazmış olduğu *εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος* (= Ege Denizi Üzerine) başlıklı söyleviyle kanıtları niteliktedir. Aristides'in bu söylevin başlığında özellikle *Αἰγαῖον πέλαγος* ibaresini tercih etmesi, ilgili adlandırmanın söz konusu dönemdeki meşruiyetine katkı sunmaktadır. Bu hususa ek olarak, *Αἰγαῖον* sözcüğünün *casus vocativus* biçemi olan *ὦ Αἰγαῖε* (= Ey Aigaion [Denizi!]) ibaresi ilk olarak bu metin vasıtasıyla belgelenmektedir³⁹. Bununla birlikte yine bu dönemde coğrafya bilgini Ptolemaios'un *ἡ Γεωγραφικὴ Ὑφήγησις* (= Coğrafi Kılavuz) başlıklı çalışması özelinde *Αἰγαῖον πέλαγος* ibaresinin *casus singularis* özelindeki tüm formları ayrıntılı bir şekilde belgelenebilmektedir⁴⁰. Böylelikle MS II. yüzyıl, Ege Denizi'nin adlandırılması hususunda o zamana kadar bilinmeyen bazı filolojik detayların ortaya çıktığı bir periyod olmuştur.

MS II. yüzyılın devamında Pausanias, *Ἑλλάδος Περιήγησις* (= Hellas'ın Tasviri) başlıklı çalışmasının girişinde Ege Denizi'ni tanımlamak amacıyla *πέλαγος Αἰγαῖον* ifadesine yer vermekte ve böylelikle MS II. yüzyıl genelindeki *thalassografik* geleneğe bağlı kalmaktadır⁴¹. Pausanias'ın aktarımları ışığında göz önünde bulundurulması gereken diğer bir ayrıntıysa; *πέλαγος Αἰγαῖον* tamlamasına eserin tamamında yalnızca bir defa yer verilmesi, *Αἰγαῖον* biçimindeki yalın formun da daimi şekilde tercih edilmesidir⁴². Böylelikle, tıpkı *Ἀζεινος/Ἐβζεινος πόντος* (= Karadeniz) ibaresinin zamanla sadece Pόντος biçiminde kısaltılarak kullanılması örneğinde olduğu üzere⁴³, *Αἰγαῖον πέλαγος* ibaresi de (özellikle Helle-nistik Dönem sonu, Roma İmparatorluk Dönemi başlangıcıyla birlikte) yalnızca *Αἰγαῖον* biçiminde belirtilir olmuştur⁴⁴.

Denizi'nde yer alan bir adacıktır”.

38 Herod. *Peri Ortho*. III/2 sf. 469 str. 19.

39 Ael. Ar. Aigaion XVII. 251. Aelius Aristides söylevinin son kısmında yer verdiği “ὦ φίλε σωτήρ Αἰγαῖε = ey sevgili kurtarıcı Aigaion [Denizi]) ibaresiyle, Roma İmparatorluk Dönemi Ege Denizi'ni *φίλος* (= sevgili, değerli) ve *σωτήρ* (= kurtarıcı, koruyucu) gibi *epitheton* özellikli sözcüklerle anarak kişileştirme yöntemine başvurur. Ayrıca, söz konusu söylevi genelinde Ege Denizi'ni nitelemek için çoğunlukla *Αἰγαῖον* ibaresine yer verir. Bütünlüklü bir biçimde *Αἰγαῖον πέλαγος* tamlamasınıysa düşük sıklıkta kullanır.

40 Ptol. *Apoteles*. II. 3. 7. 4: *Αἰγαῖον πέλαγος*; Ptol. *Geog*. III. 11. 1. 8: *Αἰγαῖον πέλαγος*; III. 11. 9. 1: *Αἰγαῖο πέλαγος*; III. 11. 14. 7: *Αἰγαῖο πέλαγος*; III. 12. 3. 1: *Αἰγαῖο πέλαγος*; III. 13. 7. 2: *Αἰγαῖον πέλαγος*; III. 13. 47. 4: *Αἰγαῖο πέλαγος*; III. 15. 1. 5: *Αἰγαῖον πέλαγος*; III. 15. 1. 6: *Αἰγαῖον πέλαγος*; III. 15. 8. 1: *Αἰγαῖο πέλαγος*; III. 15. 23. 2: *Αἰγαῖο πέλαγος*; V. 2. 1. 5: *πελάγεσιν Αἰγαῖο, καὶ Ἰκαρίο καὶ Μυρτώο*; V. 2. 4. 1: *Αἰγαῖο πέλαγος*; V. 2. 29. 1: *Αἰγαῖο πέλαγος*; VII. 5. 3. 2-3: *Αἰγαῖον πέλαγος*; VII. 5. 10. 3-4: *Αἰγαῖον πέλαγος*; VIII. 11. 2. 2: *Αἰγαῖο πέλαγος*; VIII. 12. 2. 1-2: *πελάγεσιν ἀπὸ μὲν ἀνατολῶν Αἰγαῖο καὶ Μυρτώο καὶ Καρπαθίω*.

41 Paus. I. 1. 1.

42 Pausanias'ın Ege Denizi'ni tanımlamak amacıyla *Αἰγαῖον* ibaresini kullanıyor olması hakkında bk. Paus. II. 22. 1. 5; V. 21. 10. 5; V. 23. 2. 9; VI. 16. 5. 6; VIII. 14. 12. 7; IX. 11. 5. 6.

43 Arslan 2006, 78: “Bazı antik yazarlar Karadeniz'e sadece deniz anlamına gelen 'Pontos' demişlerdir”.

44 Söz konusu tespit, yine MS II. yüzyıla tarihlendirilen ve Pergamon Asklepieion'undan ele geçen bir

MS II. yüzyılın III. yüzyıla bağlandığı süreçte, Ege Denizi'nin adlandırılması amacıyla *Αἰγαῖον πέλαγος* ibaresi kullanılmaya devam etmektedir⁴⁵. Bu geçiş sürecinin en önemli temsilcisi yine bir İskenderiye ekolü mensubu olan Naukratisli Athenaios'tur. Athena-ios; *Δειπνοσοφισταί* (= Ziyafet Bilgeleri) başlıklı eserinde genellikle *Αἰγαῖον* biçimindeki terimsel adlandırmayı tercih etmekte⁴⁶ ve *Αἰγαῖον πέλαγος* biçimindeki bütüncül tamlamaya yalnızca bir defa değinmektedir⁴⁷. Böylelikle Pausanias'ın ve Athenaios'un MS II ve III. yüzyıl Ege Denizi'ni tanımlarken birbirlerine benzer bir üslup kullanmakta oldukları görülmektedir.

Roma İmparatorluk Dönemi'nin sona ermesi ve Geç Antikçağ sürecinin başlaması Ege Denizi'nin Hellence tanımlanması bağlamında kapsamlı değişikliklere sebebiyet ver-memiştir. Öyle ki özellikle MS III. yüzyıl sonrasında kullanılan ibare yine *Αἰγαῖον πέλαγος* olmuştur. Bu tespite en önemli örnek Herakleia Pontikeli coğrafyacı Markianos'un *Περίπλους τῆς ἐξω θαλάσσης* (= Dış Denizin Seyrüseferi) başlıklı çalışması vasıtasıyla sunulabilir niteliktedir. Markianos bu eserinde Ege Denizi'ni anarken *Αἰγαῖον πέλαγος* ibaresini kullanmış⁴⁸ ve bu ibare süreci takiben Geç Antikçağ Ege Denizi'nin tanımlanmasında belirleyici tamlamayı oluşturmuştur⁴⁹. Buna mukabil *Αἰγαῖος πόντος* adlandırması ise Geç Antikçağ kaynaklarında neredeyse hiç kullanılmamış ve tamamen arka planda kalmıştır⁵⁰. Sonuç olarak ilerleyen tarihsel periyodla birlikte *Αἰγαῖον* sözcüğü Ege Denizi'ne ek olarak onun kıyı coğrafyasının adlandırılması öze- linde de (özellikle *eparkhia* ve *thema* gibi idari teşkilat tanımlamalarında) kullanılır

adak yazıtı vasıtasıyla da desteklenebilir durumdadır (bk. *IvP* III. 145). Söz konusu yazıtta Ege Denizi yalnızca *Αἰγαῖον* sözcüğüyle anılmaktadır: krş. *IvP* III. 145 str. 5-6: "ὄτε πλώοντά με Δίηλοι ἴσχεος ἄμ' Αἰγαῖον τ' οἶδ'μα καταστόρεσας = Seyrüsefer halindeyken, Ege (Denizi) dalgalarını dindirip beni Delos'a demir attırdım". Yazıt hakkında ek bilgi ve tam metin çevirisi için bk. Edelstein – Edelstein 1945, vol. I sf. 331-332 nr. 596; Diouf 2016, 169-171.

45 Artemid. *Oneiro*. II. 12. 22; Vett. I. 2. 184; ayrıca bk. *Appendiks* III. 1. 81.

46 Ath. *Deip*. I. 4 A; V. 209. C; VII. XI. 474 B; XIII. 559 E.

47 Ath. *Deip*. VII. 278 D. Buna ek olarak Athenaios *Αἰγαῖον* sözcüğünü *ὕδωρ* ile birlikte, *Αἰγαῖον ὕδωρ* (= Ege Suları/Denizi) biçiminde de kullanmaktadır (*Deip*. V. 209C).

48 Markian. *Peripl*. I. 7. 5.

49 *Αἰγαῖον πέλαγος* ibaresinin Geç Antikçağ ve akabinde Ortaçağ boyunca kullanımına dair ön planda yer alan örnekler ve özet niteliğindeki mevcut ön literatür için ayrıca bk. ve krş. Hephaist. *Apoteles*. sf. 24 str. 26; sf. 154 str. 13; Hesykh. *Leks*. (Alpha: 1681); Steph. Byz. *Ethnika* sf. 38 str. 4-5; sf. 363 str. 2; Ioannes Dam. 23B str. 2; Theoph. Con. *Khron*. sf. 399 str. 11-12; sf. 561 str. 6-7; Georg. Monak. *Khron*. sf. 561 str. 7; Phot. *Leks*. s.v. Ἀλόνησος [= Halonnesos]; s.v. Ἀνθεῖν κακοῖς [= Anthein Kakois]; Etym. Gen. s.v. Αἰγαῖον πέλαγος [= Aigaion Pelagos]; Const. Porphy. Ekthesis sf. 652 str. 1; sf. 653 str. 9; sf. 653 str. 13; sf. 655 str. 1; sf. 656 str. 9; sf. 664 str. 18; sf. 668 str. 3-4; sf. 697 str. 9-10; sf. 713 str. 19; sf. 715 str. 6; sf. 728 str. 11-12; Suidas s.v. Ἀλόνησος [= Halonnesos]; s.v. Ἀριάδνη [= Ariadne]; s.v. Αἰγαῖον πέλαγος [= Aigaion Pelagos]; s.v. Αἶγες [= Aiges]; s.v. Θησεύς [= Theseus]; s.v. Μέγιστος [= Megistos]; Etym. M. s.v. Αἰγαί [= Aigai]; s.v. Αἶγειος [= Aigeios]; Akropolites XXXV. 11; Nikeph. Greg. vol. I. sf. 37 str. 23-24; vol. II. sf. 626 str. 15; vol. III. sf. 40 str. 13.

50 Ege Denizi'nin Doğu Roma İmparatorluk Dönemi kapsamında geçerlilik kazanan temel tanımlaması da *Αἰγαῖον πέλαγος* şeklindedir (krş. Gregory 1991, 26-27).

olmuştur⁵¹. Böylelikle söz konusu tanımlama 17. yüzyıl kaynaklarına kadar⁵² benzer biçimde kullanılmaya devam etmiş görünmektedir ve günümüzde Modern Yunanca kapsamında da geçerliliğini korumayı sürdürmektedir⁵³.

Latin *Thalassografisi* Çerçevesinde ‘Ege Denizi’ Adlandırmaları

Latin *thalassografisi* bağlamında Ege Denizi’nin isimlendirilmesine dair ilk örnekler Hellence tanımlamalarla benzerlik göstermektedir. Bütüncül bir değerlendirme yapılacak olduğu takdirde⁵⁴, -Hellence aslından devşirilmek suretiyle- Latin *thallasografisin*-de *mare Aegaeum* biçiminde yer almış olan Latince adlandırmanın klasik Latin literatüründe yoğun bir ölçekte kullanım görmüş olduğu tespit edilebilmektedir. Bu doğrultuda söz konusu tamlama kimi zaman (aşağıda da göreceğimiz üzere) tamamen dönüştürerek, kimi zamansa kısmi değişimlere uğrayarak çeşitli Latin kaynaklarında karşımıza çıkmaya devam etmektedir.

Ege Denizi’nin -bilinen- en erken ve birincil öneme sahip Latince adlandırması, MÖ ca. III. yüzyılda yaşadığı düşünülen Lucius Ampelius’un *Liber Memorialis* (= Tarih Vesi-kası) başlıklı çalışması vasıtasıyla belgelenebilmektedir⁵⁵. Ampelius’un eserinde Ege Denizi’ni nitelemek amacıyla yer verdiği *mare Aegaeum* ibaresi, sonraki yüzyıllarda birçok klasik yazar ve entellektüel tarafından benimsenmiştir. Örneğin MÖ II. yüzyıl şairlerinden Marcus Pacuvius Ege Denizi’nin isimlendirilmesi amacıyla Lucius Ampelius’u takip ederek *Aegaeum* sözcüğünü kullanmaya devam etmekle birlikte⁵⁶ ondan farklı olarak denizi *fretum*⁵⁷ sözcüğüyle nitelemektedir.

51 Not. Epis. IV. str. 79: “ἐπαρχία Αἰγαίου Πελάγους = Ege Denizi *Eparkhiastı* [Eyaleti]”. Ayrıca bk. Const. Porphy. Asia XVII: “θέμα τοῦ Αἰγαίου πελάγους = Ege Denizi *Themasi*”. Bununla birlikte Ortaçağ özetinde, MS VIII. yüzyılı müteakiben halk/kavim adlandırmalarında da *Aigaion Pelagos* ibaresinin etkililiği olduğu bilinmektedir (bk. Koder 1998, 50). ‘*Aigaiopelagitai*: Ege Denizliler’ ibaresinin Ortaçağ literatüründe kullanımına örnekler için ayrıca bk. Nik. Khon. sf. 91: “πόλις κατὰ τὴν τῶν Αἰγαιοπελαγίτων χῶραν τεριχίζεται, Βάρη καὶ Αὐλωνία παρῶντως ἐστί ὀνομασμένη. = *Aigaiopelagitislilerin* yurdu civarındaki bir kent surlarla çevrilmiştir, bu kent günümüzde de Bari ya da Aulonla olarak isimlendirilmektedir”.

52 Deledemos 1982 [via Dositheus II Notaras] vol. IV. sf. 477 str. 22: “ἔφθασεν ὁ χειμῶν, καὶ πλοῖον οὐκ ἔδυνατο περᾶσαι τὸ Αἰγαῖον καὶ Παρθένιον πέλαγος = Kış bastırmişti, öyle ki geminin Aigaion’u ve Parthenion Denizi’ni aşması mümkün değildi”.

53 Günümüzde de, Modern Yunanca sözlüklerde Ege Denizi’nin karşılığı *Αιγαίο Πέλαγος* biçiminde sunulmaktadır (örnek olarak bk. Stavropoulos – Hornby 1998, 879).

54 Eskiçağda Ege Denizi’nin farklı büyüklüklere sahip, yerel özellikteki iç denizlere ayrıldığı ve Ege Denizi’nin bu iç denizlerin bütününe kapsadığı bilinmektedir. Bunlar arasında Trakya (örnek kullanım için bk. Strab. I. 2. 20: *Θρακία θάλασσα*), Girit (Thuk. IV. 53. 3: *Κρητικὸν πέλαγος*) ya da diğer adıyla Minos (Apoll. Rhod. IV. 1564: *πέλαγος Μινώϊον*), Ikaros (Hdt. VI. 96: *Ἰκάριον πέλαγος*), Myrtoos (Strab. VII. 7. 4. 50: *Μυρτώον πέλαγος*), Karpathos (Strab. X. 5. 13: *Καρπάθιον πέλαγος*), Saronik (Eur. Hipp. 1200: *πόντος Σαρωνικός*), Aiolis (Sil. Pun. XIV. 233-234: *pontus Aeolius*), Euboia (Strab. IX. 3. 17: *Εὐβοϊκὴ θάλασσα*) ve Magnesia (Strab. IX. 5. 7: *Μαγνητικὴ θάλασσα*) denizleri yer almaktadır.

55 Amp. *Mem.* VI. 13. 1 ve VII. 4. 5: *Aegaeo mari*.

56 Pacuv. *Fragm.* IX: in *Aegaeo freto*.

57 *Fretum* sözcüğünün Hellence *φρυ* (= phru) kökünden türetilerek Latince anlamını kazandığı düşünülmektedir. Sözcük *thalassografik* bağlamda ‘boğaz/geçit’ karşılıklarına sahip olduğu gibi, *aequor*, *mare*, *oceanus*, *pelagus* ve *pontus* kelimeleri gibi ‘deniz, derya’ anlamlarını sunmakta ve özellikle poetik içe-rikliliği metinlerde kullanılmaktadır. Kelime spesifik anlamda ise ‘herhangi bir denizin belirli bir kısmını’ ya da ‘bir denize ait kısmi karasularını’ nitelemektedir (ayrıca bk. *OLD s.v. fretum* [sf. 807]; *LEW I s.v. fretum*; de Vaan 2008, 242).

Ege Denizi'nin tanımlanması hususunda bilgi derinliği sunan en önemli Latin yazarlar-dan bir diğeri de -hiç şüphesiz ki- Latin dilinin filolojisi ve Latince sözcüklerin etimolojisi hususundaki çalışmalarıyla ön planda yer alan Marcus Terentius Varro'dur. Varro, *De Re Rustica* (= Çiftçilik Üzerine) başlıklı çalışmasında Ege Denizi'nin belirteci olarak *pelagus* sözcüğünü tercih etmekte, böylelikle de bu denizi bütüncül bir perspektif içerisinde tanımlamak amacıyla *Aegaeum pelagus* tanımlamasına yer vermektedir⁵⁸. Varro bu tanımlamasına ek olarak, selefi Pacuvius'un Ege Denizi'nin niteleyicisi olarak kullandığı *fretum* sözcüğüyle ilgili etimolojik görüş aktarımında da bulunmaktadır⁵⁹;

“Pacuvius'tan (alıntı):

Aegeus Denizi'nde (= fretum) bir başına bırakılmış olmak.

Suyun fokurdamasını andırışı sebebiyle fretum denmiştir, zira denize doğru sıklıkla bir akıntı çağlar ve köpürür. Adalardan ötürü Aegeum denilmiştir, zira bu denizdeki kaya-liklar, açıklardaki keçilere benzer görünümünden dolayı aeges olarak anılmıştır”.

Varro'nun Pacuvius'un kritiği niteliğindeki bu anlatısı dâhilinde, denizin tanımlanmasıyla ilgili mitografik unsurların dışlandığı görülmektedir. Öyle ki Varro, yorumlarını belirtirken kral *Aigeus* ya da Amazon *Aige* gibi herhangi bir mitolojik karakterin ismine atıfta bulunmamaktadır. Böylelikle de karasuyu akıntısı ve adaların şekli (ya da coğrafi dağılımı) gibi coğrafi ve de somut sebepler üzerinde durmayı tercih etmektedir.

Marcus Tullius Cicero, Ege Denizi'nin Latince adlandırılması hususu üzerine veri sunmayı sürdüren önde gelen Latin entellektüeller arasında yer almaktadır. Cicero, üç farklı eserinde Ege Denizi'nin ismini zikretmekte ve her bir eserinde ortak ve de tutarlı bir biçimde *mare Aegaeum* ibaresini yinelemektedir⁶⁰. Cicero'nun Ege Denizi'nin tanımlanışına dair bu sabit tutumu kendinden sonraki yazarlar ve entellektüeller tarafından da benimsenmiş ve klasik Latin literatüründe ilgili denizin karasularına atıfta bulunan benzer tamlamalar sıklıkla tekrar edilmiştir. Bu doğrultuda, Cicero'yu takiben Publius Vergilius Maro'nun da *Aeneis* destanı dâhilinde Ege Denizi'nin adlandırılması amacıyla *Aegaeum* sözcüğüne yer vermeyi sürdürmekte olduğu görülmektedir. Lakin kendisi tanımlayıcı odaklı harici bir sıfat ya da isim kullanmamaktadır⁶¹. Böylelikle

58 Varro Rust. II. 1. 8: “*quod nominaverunt a capris Aegaeum pelagus* = zira Ege Denizi ismini tekelerden/ keçilerden almıştır”. Burada *capris* biçiminde ve çoğul formda belirtilen hayvanın bir keçi mi (= *capra*) yoksa bir teke mi (= *caper*) olduğu belirsizdir. Burada denizin ismini teke ya da keçilerden almasıyla bağlantılı iki unsur modern araştırmacılar tarafından ön planda tutulmaktadır. Bunlardan biri Ege Denizi bünyesindeki sayısız ada, adacık ve kayalığın keçilerin yaşam alanlarından olan sarp kayalıklarla benzeşliğidir. Diğer benzeşme unsuruysa, tüm bu ada, adacık ve kayalıkların gökyüzünden kuşbakışı görünümünün bir keçi ya da tekeye benzetiliyor olmasıdır (örnek olarak bk. Lempriere 1827, 13).

59 Varro Ling. VII. 22: “*Pacui: Li<n>qui in Aegeo fretu. Dictum fretum ab similitudine ferventis aquae, quod in fretum saepe concurrat aestus atque effervescat. Aegeum dictum ab insulis, quod in eo mari scopuli in pelago vocantur ab similitudine caprarum aeges*”.

60 Cicero Ege Denizi'ni tanımlarken *Aegaeum Mare* ile *Mare Aegaeum* biçiminde iki farklı sözcük kurgusu tercih etmektedir (krş. Cic. Fin. III. 14. 45: *maris Aegaei*; Leg. III. 16. 36: *in Aegaeo mari*; Manil. XVIII. 55: *in Aegaeo mari*).

61 Verg. Aen. XII. 365-366. Bu hususa ek olarak Vergilius, Ege Denizi ile ilgili anlatısını sürdürürken söz konusu iki dizede *altus* (= derin) sıfatını kullanarak denizin derinliğine gönderimde bulunmaktadır.

Vergilius'un, Eskiçağ Latin denizcilik yazım geleneği çerçevesinde sade ve yalın bir üslup benimsediği anlaşılmaktadır. Vergilius'un çağdaşı Quintus Horatius Flaccus ise, bu yalın üslubun dışına çıkarak *Aegaeum mare* ifadesini tekrar ön plana çıkarmakta, böylelikle Ege Denizi'nin adlandırılması hususunda genel tanımlama sınırlarının dışına çıkmama yönünde bir eğilim sergilemektedir⁶². Bu hususa ek olarak kendisi, Ege Denizi'nin açık ve engin bir deniz olma özelliğine vurgu yapmak amacıyla Latince *pateo* (= yayılmak, uzanmak) fiilinin *participium* formu olan *patenti* (= yayılmış, geniş, engin *etc.*) sözcüğünü sıfat odaklı kullanmaktadır⁶³. Sonuç olarak, Romalı tarihçi Titus Livius ile birlikte *Aegaeum mare* bağlamındaki tanımlama çizgisi giderek daha da belirginleşmiştir. Öyle ki Livius, *Ab Urbe Condita* (= Kentin Kuruluşundan İtibaren) başlıklı külliyyatlı çalışmasında *Aegaeum mare* dışında herhangi bir sözcük ya da tamlama unsuruna yer vermemektedir⁶⁴.

MÖ I. yüzyılın devamında, Latin şairlerinden Albius Tibullus'un *Aegaeum* sıfatının *femininum* türdeşi olan *Aegaea* sözcüğünü kullanarak farklı bir adlandırma örneği sunduğu görülmektedir⁶⁵. Akabinde Sextus Propertius'un ise niteleyici sözcükleri çeşitlendirerek *salum*, *mare* ve *aqua* gibi üç farklı terime daha başvurduğu anlaşılmaktadır⁶⁶. Bununla birlikte kendisi *Aegaeum/Aegaea* sıfatlarını söz konusu niteleyici sözcüklerle bütünleştirmektedir. Publius Ovidius Naso da, Ege Denizi'nin tanımlayıcısı olarak Vergilius'un üslubunu benimseyerek -sadece- *Aegaeum* sözcüğünü tercih etmektedir⁶⁷. Ancak Vergilius'tan farklı bir biçimde o da niteleyici sözcük olarak yalnızca *aequor*⁶⁸ kelimesine yer vermekte ve bu suretle *Aegaeum aequor* biçiminde bir *thalassografik* tamlama sunmaktadır⁶⁹. Buna ek olarak *Aegaea aqua* ifadesini de kullanmaktadır⁷⁰. Son olarak Ovidius; Ege Denizi'nin tanımlanması için yaygın bir biçimde atıfta bulunulan *Aegaeum mare* ibaresine de eserlerinde yer vererek çok yönlü bir perspektif sunmaktadır⁷¹. Böylelikle; özellikle MÖ I. yüzyılın ikinci yarısı Ege Denizi'nin adlandırılması için önemli dönüşümlerin yaşandığı ve görece olarak farklı terimlerin/sıfatların ya da sözcük gruplarının/tamlamaların oluşturulduğu önemli bir süreç olmuştur.

Pomponius Mela, MÖ I. yüzyılın MS I. yüzyıla bağlandığı süreçte *Aegaeum* terimini kullanmaya devam etmektedir. Ancak söz konusu terimle beraber hem *mare* hem de *pelagus* sözcüklerine yer vermekle birlikte, *mare*'yi *pelagus*'a göre daha sık tercih etmektedir⁷². MS I. yüzyıl şairlerinden Gaius Valerius Flaccus ile birlikte Roma İmparatorluk Dönemi Ege Denizi ile ilgili aktarımlar yeniden hız kazanmaya

62 Hor. *Epist.* XI. 16: *Aegaeum mare*.

63 Hor. *Carm.* II. 16. 1-2: *in patenti Aegaeo*.

64 Liv. XXXVI. 43. 11. 3: *Aegaeum mare*; XXXVII. 14. 3. 1: *Aegaeo mari*; XXXVIII. 59. 5. 2: *Aegaeum mare*; XLIV. 28. 16. 3: *Aegaeo mari*; XLIV. 29. 6. 3: *Aegaeum mare*.

65 Tib. *Elegiae* I. 3. 1: *per Aegaeas undas*.

66 Prop. *Elegiae* I. VI. 2: *Aegaeo salo*; III. 6. 57: *maris Aegaei*; III. 24-25. 12: *Aegaea aqua*.

67 Marcus Velleius Paterculus tarafından benimsenen benzer üsluba dair örnekler için bk. Vel. Pat. I. 4. 3.

68 *Aequor* Latin *thalassografisi* özelinde sıklıkla kullanılan ve denizleri niteleyen bir sözcüktür. *Aqua* sözcüğü de benzer şekilde aynı anlamı vermektedir ve sıklıkla kullanılmaktadır.

69 Ovid. *Met.* XI. 663: *in Aegaeo aequore*.

70 Ovid. *Met.* IX. 448: *Aegaeas aquas*; ayrıca bk. Heroid. 66: *in Aegaeis aquis*; 118: *Aegaeis aquis*.

71 Ovid. *Heroid.* 222: *Aegaeo mari*.

72 Mela I. 17. 1: *Aegaeum mare*; II. 25. 1: *Aegaeum*; II. 27. 1: *Aegaeum pelagus*; II. 48. 2: *Aegaeum mare*; II. 106. 1: *Aegaeo mari*.

başlamaktadır. Ancak; tıpkı Pomponius Mela'nın *thalassografik* aktarımlarında olduğu gibi, Valerius Flaccus'un Ege Denizi'ne yönelik tanımlamaları da görece olarak düzensiz bir şablon içerisinde izlenmektedir⁷³. Flaccus'un anlatısı dâhilinde önem arz eden hususların başında, kendisinin Ege Denizi'ni nitelemek amacıyla kullanmış olduğu *profundus* ve *caerulus* sıfatlarının denizi hangi açıdan ve ne manada niteliyor olduğudur. Bu min-valde, belirtilen sıfatlardan ilkinin Ege Denizi'nin 'karasuyu derinliğine' vurgu yaptığı savı belirli bir kabul oranına sahiptir. Diğer sıfat *caerulus*'un ise denizin 'gök mavisi rengine' dikkat çektiği ön görülmektedir.

MS I. yüzyıl *thalassografisi* kapsamında Gaius Iulius Phaedrus; Ege Denizi'nin adlandırılması ereğiyle çoğul tanımlama yöntemi uygulamaktadır⁷⁴. Bu suretle ken-disi, Ege Denizi'ni yekpare olarak adlandırmaktan ziyade, çoğul formda ve parçalı bir bütün biçiminde tanımlamayı tercih etmektedir. Bu tanımlaması bağlamında da Pacuvius'un kullanmış olduğu '*Aegaeum fretum* = Ege Denizi' ibaresinden esinlenerek '*Aegea freta* = Ege Karasuları' ifadesini kurgulamaktadır. MS I. yüzyıl Latin *thalassografisinin* en önemli temsilcisi Gaius Plinius Secundus'tur [= *Maior*: Yaşlı]. Plinius'un Ege Denizi ile ilgili aktarımlarının özetleyici bir değerlendirmesi yapılacak olduğunda, kendisinin genel olarak *Aegaeum mare* ifadesini tercih ettiği, *pelagus* sözcüğüneyse tüm eseri boyunca yalnızca bir defa yer verdiği görülmektedir⁷⁵. Bu doğ-rultuda; Plinius'un Ege Denizi'ni tanımlamak amacıyla kullandığı *Aegaeum mare* ibaresi, MS I. yüzyıl sürecinde de geçerli bir adlandırma olmaya devam etmiştir.

MS I. yüzyılın devamında Silius Italicus, Latin *thalassografisi* özelinde Ege Denizi'ni tanımlamak amacıyla *pontus* terimini ilk defa kullanmıştır⁷⁶. Bu suretle mevcut tanım-layıcı sözcüklere MS I. yüzyılda yeni bir ekleme yapıldığı görülmektedir. Italicus'un çağdaşı şair ve satirist Aulus Persius Flaccus ise, çalışmalarında Ege Denizi'ni tanımlamak amacıyla yalnızca *Aegaeum* sözcüğüne yer vermektedir⁷⁷. MS I. yüzyıl Ege Denizi'ne dair aktarımlar Marcus Valerius Martialis'in *mare Aegaeum* bi-çimindeki tanım-lamasıyla sürmektedir⁷⁸.

MS I. yüzyılın sonlanıp, II. yüzyıla geçiş yapıldığı süreçte Latin *thalassografisi* özelinde veri temini devam etmektedir⁷⁹. Bu doğrultuda, Publius Papinius Statius Ege Denizi'nin epik çağıyla ilgili bilgilendirmede bulunmaktadır. Statius; denizi tanımlarken onu *magnum* sıfatıyla nitelemekte ve böylelikle *magnum Aegaeum* tamlamasına

73 Val. Flac. I. 160: *Aegaei profundi*; 561: *Aegaea ad caerula*; II. 366: *Aegaeo*; 383: *Aegaei profundi*. Biz-zat Flaccus tarafından (ya da metni kopyalayanlarca?) Ege Denizi'ni tanımlamak amacıyla -hatalı- bir biçimde yazıldığı düşünülen *Aegon* sözcüğü hakkında ayrıca bk. I. 629; IV. 715 (krş. Stat. *Theb.* V. 88).

74 Phaedr. IV. 7. 19: *Aegea freta*.

75 Plin. *Maior Nat.* II. 112. 244: *Aegeum pelagus*; IV. 4. 9: *mare Aegaeum*; IV. 5. 19: *Aegaeo*; IV. 11. 42: *Aegaeum mare*; IV. 11. 51. 1: *Aegaeo mari*; IV. 11. 51. 5; *Aegaei*; IV. 12. 62: *Aegaeo*; IV. 12. 71: *Aegaeo mari*; V. 28. 102: *Aegaeo mari*; IX. 20. 52: *Aegaeo*.

76 Sil. *Pun.* I. 468: *Aegaeo ponto*; XV. 157: *Aegaeo mare*.

77 Pers. V. 142: "*nihil obstat quin trabe vasta Aegaeum rapias* = Devasa bir ağaç kütüğü (= tekne) üzerinde Ege (Denizi'ni) aşmana hiçbir şey engel olabilir mi hiç? ". MS I. yüzyıl Latin yazımında benzer *thalassografik* örnekler için ayrıca bk.ve krş. Manil. 621; 634; Luc. I. 103; V. 613.

78 Mart. VI. 34: *maris Aegaei*.

79 Söz konusu geçiş sürecinde Ege Denizi aynı zamanda *Aegaeum mare* adlandırmasıyla anılmaya devam etmektedir. Publius (*sive* Gaius) Cornelius Tacitus (Tac. *Ann.* VI. 5. 10: *Aegaei maris*; XV. 71: *Aegaei maris*) ile Decimus Iunius Luvenalis de (Iuv. XIII. 246: *maris Aegaei*) bu ifadeyi eserlerinde yineleyerek belirtilen tespit dâhilinde örnek teşkil etmektedirler.

ilk defa yer vermektedir⁸⁰. Bu ifadesi çerçevesinde; Akdeniz'in tanımlanması maksadıyla Latin *thalassografisinde* yer etmiş olan *mare Magnum* (= Büyük Deniz) ibaresinin *magnum Aegaeum* ibaresine kaynaklık ettiği düşünülmektedir. MS II. yüzyılın ilerleyen sürecinde, Apuleius'un *Metamorphoses* (= Dönüşümler) başlıklı eseri Ege Denizi'nin geç dönem algılanışı hakkında bilgi verici niteliğe sahiptir⁸¹. Öyle ki, söz konusu eserden de anlaşılacağı üzere MS II. yüzyılın sonlanıp III. yüzyılın başladığı süreçle birlikte, Ege Denizi *Aegaeum mare* olarak anılmaya devam etmekte (zaman zaman sadece *Aegaeum* sözcüğüyle ifade edilmek kaydıyla), akabinde bu aktarım MS IV-V. yüzyıllara etki etmektedir. Söz konusu bu tespitse Publius Annius Florus⁸², Maurus Servius Honoratus⁸³ ve de Macrobius Ambrosius Theodosius'un⁸⁴ aktarımlarıyla desteklenebilir niteliktedir.

Ἀρχιπέλαγος & Archipelagus Kavramları ve Ege Denizi

Ege Denizi'nin adlandırılması konusu çerçevesinde zaman zaman bazı coğrafi ve kartografik kaynaklarda karşılaşılan ve -hatalı bir tespit olarak- Eskiçağ genelinde kullanıldığı ileri sürülen⁸⁵ Hellence tanımlamalardan bir diğeri de *Ἀρχιπέλαγος* (= *Arhipelagos*: İlk/Baş/Ana Deniz) sözcüğüdür⁸⁶. Ancak, Eskiçağ denizcilik literatürü doğrultusunda ilgili sözcüğün kullanımına ilişkin kaynak taraması gerçekleştirildiği takdirde söz konusu kelimenin MS V. yüzyıla kadar anılmadığı ve bu yüzyılı takiben değişken formlarda Ortaçağ kroniklerinde kullanıldığı görülmektedir⁸⁷. Bu doğrultuda belirtilen kavram; Eskiçağ *thalassografisi* çerçevesinde (Hellen ve Latin kaynakları

80 Stat. *Theb.* III. 433-434.

81 Apul. *Met.* X. 35.

82 Flor. *Epit.* I. 32. 1: “*inter duo maria, Ionium et Aegaeum* = İki deniz arasında, İonia ve Ege (deniz-leri)”. Ayrıca bk. I. 41. 10: *Aegaeum*.

83 Serv. *Aen.* III. 73. 1: *in mari medio Aegaeo*; XII. 366. 1: *Aegaeo mari*.

84 Macrob. *Sat.* VII. 35: *Aegaeum*.

85 *Arhipelagos* ya da *Archipelagus* adlandırmalarının Eskiçağ dâhilinde Ege Denizi'nin tanımlanması amacıyla kullanılan bir sözcük olduğuna yönelik hatalı tespitlere örnek olarak bk. Quinn – Woodward 2015, 6. Belirtilen sözcüğün Ortaçağ Yunancası formunun kroniklerde görülmediği hususundaki eksik değerlendirme için bk. Roberts 2014, 157. İlgili sözcüğün kökeninin Hellence yerine Ortaçağ İtalyancası ile ilişkilendirilmesine yönelik yanlış görüş için bk. Keeble 2006, 11. İlgili sözcüğün Ortaçağ literatüründe örneğinin olmadığı hususunda eksik değerlendirmesi için ayrıca bk. Klein 1966, 101.

86 Söz konusu sözcük genel kontekstte *archipelagus* biçiminde Latin *thalassografisine* aktarılmıştır. İlgili sözcüğün etimolojik kökeni incelendiği takdirde, kelimenin Hellence *-ἀρχ* (= *arkh*) kökünden türetilmiş bir *prefix* (= ön ek) olan *ἀρχε/ἀρχι* (= *arkhe/arkhi*: eski, esas, ana, baş etc.) ile *πέλαγος* (= *pelagos*: deniz [etimolojik içeriğine ilişkin ayrıca bk. *GEW* II s.v. *πέλαγος*]) birleşiminden oluşturulduğu düşünülmektedir (Kopela'nın [2013, 1] *ἀρχήν* bimindeki önerisi hatalıdır). Böylelikle ortaya çıkmış olan mevcut sözcük 'eski/ilki (ya da baş/ana) deniz' gibi anlamlara işaret etmektedir. *ἀρχε/ἀρχι prefixi* ile türetilen kelimelere ek örnek için ayrıca bk. Chantraine 1968, 120. Bununla birlikte P. Chantraine (1968, 120) *ἀρχε prefixinin* *ἀρχι prefixine* göre daha erken tarihte kullanılmaya başlandığını ileri sürmektedir. Mevcut sözcük günümüzde anlam kaymasına uğramıştır; bu suretle herhangi bir denizdeki takımadaları (ya da kayalık gruplarını) tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır (bk. Boczek 2005, 255). Buna mukabil söz konusu terim uluslararası denizcilik literatüründe zaman zaman '*Archipel*' biçiminde kısaltılmakta (bk. Kahane – Kahane 1981, 398) ve bu kısaltma paralelinde de '*Arşipel*' biçiminde dilimize uyarlanmaktadır (edebi çalışmalar bağlamında örnek bir kullanım için bk. Halikarnas Balıkcısı 1992).

87 Örnek olarak bk. Khron. Byz. LXX/IV 52. str. 1-2: “*τὰ νησία ὅλα τοῦ Ἀρχιπέλαγος* = Arkhipelagos'un (= Ege Denizi'nin) tüm adaları”.

genelinde) *de facto*, Ortaçağ ve Yeniçağ *thalassografisi* kapsamındaysa –özellikle Rönesans ile birlikte⁸⁸- *de iure* statüye sahiptir.

Arhipelagos adlandırmasının Ege Denizi ile ilişkilendirilmesi hususunda yukarıda belirtilen -filolojik- odaklı açıklamaların yanında, yorum niteliğine sahip teoriler de mevcuttur. Bunlardan en önemlisi, Apollon ve Artemis kardeşlerin doğumuna ev sahipliği yaptığına inanılan Delos ve de Zeus'un bebekken beslenip büyütüldüğü kabul edilen Girit gibi Pagan toplumlar nazarındaki kutsal adaların Ege Denizi'nin bünyesinde yer alıyor oluşuyla ilintilidir. Bununla birlikte Ege Denizi üzerindeki sayısız ada, adacık ve kayalık bağlamında Akdeniz, Kızıldeniz, Marmara, Karadeniz ya da Hazar Denizi gibi Eskiçağın diğer -bilinen ve önem arz eden- denizlerine üstün olması hususunun da söz konusu isimlendirmenin mevcudiyetine etkide bulunduğu iddia edilmiştir⁸⁹. Ancak sonuç itibarıyla *Arhipelagos* kavramının Eskiçağ *thalassografisi* ile herhangi bir bağlantıya ya da etkileşime sahip olmadığı aşikârdır. Bununla birlikte, belirtilen kavramın Ortaçağ *thalassografisi* perspektifinde kullanılmaya başlandığı, akabindeyse İtalyanca ve İngilizce gibi modern dillere ait denizcilik literatüründe yer etmiş olduğu⁹⁰, böylelikle Yeniçağ-Yakınçağ kaynaklarında da zaman zaman anılan bir ibare statüsüne kavuştuğu ve nihayetinde -anlam kaymasına uğramak kaydıyla- günümüz denizcilik literatüründe yer ettiği anlaşılmaktadır⁹¹.

Genel Değerlendirme

İncelenen kavramsal ve kronolojik çerçeve ışığında, Ege Denizi'nin isimlendirilme-sinde Hellen ve Latince gibi iki önemli Eskiçağ lisanının etkide bulunduğu görülmektedir. Mevcut lisanlar arasından Hellen'in ise Latince'ye oranla belirleyici bir etkide bulunduğu, bu kapsamda Latince isimlendirmelerin Hellen adlandırmaların taklidi (= imitatio) ya da benzeri (= similis) olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Böylelikle, Hellen *thalassografisi* dâhilinde kullanım gören 'Αἰγαῖος' – 'Αἰγαῖον (*sive* Αἰγαῖον) sözcüklerinin Latin *thalassografisi* özelinde 'Aegaeum' terimiyle karşılandığı, bu terimin de yine Latince temelli batı dillerini kullanan toplumların denizcilik literatürlerine doğ-rudan etkide bulunarak günümüzde geçerli-liğini koruduğu anlaşılmaktadır.

Makalenin kurgusunu oluşturan temel *thalassografik* dönüşümler genel olarak

88 Ceccarelli 2012, 26: "*Archipelago* (*Archipelagus*, literally 'the main sea', possibly modelled on the medieval Latin name *Egeopelagus*) was the name given to the Aegean space in the Renaissance = *Archipelago* (*Archipelagus*, kelime anlamıyla 'baş/ana deniz', muhtemelen Ortaçağ Latincesi bir adlandırma olan *Egeopelagus* üzerinden şekillenmiştir) Ege açıklarına Rönesans'ta verilen isimdi". *Egeopelagus* adlandırmasının Ortaçağ denizcilik yazım geleneği çerçevesinde *Agiopelago* ya da *Azupelago* gibi filolojik değişkenleri de mevcuttur (filolojik varyasyonlara ek örnekler için bk. Koder 1998, 51-52; Gerstenberg 2004, 181).

89 Porcacchi 1572, 74-75 [*non vidi, via*: Ceccarelli 2012, 26]: "*It is named today Archipelagus, as if the most important, or the prince, of seas; for the many islands that it has seem truly to give it this royal position* = (Ege Denizi) denizlerin en önemlisi ya da prensiymiş gibi günümüzde Arc-hipelagus olarak anılmaktadır; zira bu denizin sahip olduğu sayısız ada elbette ki ona bu ayrıcalıklı konumu kazandırmaktadır".

90 Örnek olarak bk. *OED* s.v. *Archipelago* [sf. 21]. Ayrıca bk. Weekley 1921, 68.

91 Söz konusu anlam kaymasının tanımı ve belirtilen hususa yönelik tespitleri için bk. Ceccarelli 2012, 26. Kelimenin günümüzdeki karşılıkları için ayrıca bk. *AHD* s.v. *archipelago*.

dilimizde ‘deniz’ sözcüğünü karşılayan Hellence ve Latince terimler ve bu terimlerin varyasyonları ile bağdaştırılmıştır. Bu doğrultuda Hellen *thalassografisi* çerçevesinde Ege Denizi’nin tanımlanması amacıyla yoğunluklu olarak *πέλαγος* (= pelagos) teriminin tercih edildiği, *πόντος* (= pontos) terimininse daha düşük bir kullanım sıklığına sahip olduğu tespit edilmektedir. Bu iki terime mukabil *ἅλς* (hals) ve *ὑδωρ* (= hydor) sözcüklerininse nadir biçimde Ege Denizi’nin isimlendirilmesine yönelik tamlamalarda yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte Hellence’de yaygın su kütlelerini tanımlamak ve adlandırmak amacıyla sıklıkla kullanım gören *θάλασσα* (= thalassa) sözcüğünün ise Ortaçağ periyoduna kadar Ege Denizi’ni adlandırmalarında tercih edilmediği dikkat çekmektedir. Latin *thalassografisi* çerçevesinde genelleyici bir değerlendirme yapılacak olduğundaysa, *mare* sözcüğünün Ege Denizi’ni niteleyen tamlamalarda sık bir şekilde yer aldığı anlaşılmaktadır. Buna mukabil *aequor*, *aqua*, *fretum*, *salum*, *pontus* ve *pelagus* gibi benzer *thalassografik* terimlerin de yine nadiren Ege Denizi’nin isimlendirilmesine yönelik tanımlamalarda tercih edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu hususlarla birlikte dilimizde yer etmiş olan ‘Ege’ sözcüğünün efsanelere konu olmuş bir Atina kralının mı, Lybialı bir *Amazonun* mu yoksa denizin derinliklerinde yaşadığına inanılan bir *hekatonkheirosun* mu ismine işaret ediyor olduğu hususu tartışmaya açık olma özelliğini sürdürmektedir. Ya da benzer şekilde; söz konusu kelimenin bu denizdeki bir adacığa, kayalık grubuna ya da adaya mı veya denizin kıyısındaki bir kente mi işaret ediyor olabileceği sorunsalı da bir o kadar tartışmaya açıktır. Öyle ki; tarihten günümüze uzanan süreçte daimi ve dinamik bir etkileşim merkezi kimliğine sahip olan ve çeşitli kültürel unsurları bünyesinde buluşturan Ege Denizi’nin yukarıda sayılan mitografik karakterler üzerinden isimlendirilmiş olabileceği savı belirli bir geçerliliğe sahip olsa da, bilimsel meşruiyet zemininden uzaktır ve sorgulanmaya müsaittir. Öyle ki, denizin adlandırılmasına kaynaklık eden söz konusu mitografik karakterler zaman zaman belirli topluluk ya da halklar tarafından benimsenmemiş ya da reddedilmiş olacak ki, kronolojik bir döngü içerisinde farklı varyasyonlar ileri sürülmüştür.

Sonuç itibarıyla Ege Denizi’nin isimlendirilmesi perspektifinde ‘*Aigaion Pelagos & Aigaios Pontos*’ ile başlayan, ‘*Mare Aegaeum*’ ile devam eden çeşitli adlandırmaları, ‘*Arkipelagos/Archipelagus*’ ile yeni bir boyut kazanmıştır. Bununla birlikte, Anadolu’nun batı kıyılarında Türk hâkimiyetinin başlangıcıyla birlikte ‘*Adalar Denizi*’ gibi özgün tanımlamalar da Ortaçağ ve Yeniçağ coğrafi eserlerinde/haritalarında kullanılmaya başlamıştır. Akabinde söz konusu denizin karasuları Slav kökenli dillerde zaman zaman (Karadeniz ile mukayese edilerek) ‘*Beyaz Deniz*’ ibaresiyle de anılmıştır. Bu adlandırmalara mukabil dilimizde yer etmiş ‘*Ege*’ terimiye Fransızca ‘*Mer Égée*’ ibaresinden uyarlanarak, 1941 Haziran’ında Ankara’da düzenlenen 1. Coğrafya Kongresi’nde alınan kararlarla resmi olarak Türkçe sözlüklere dâhil edilmiş ve Türk *thalassografisi* özelinde kullanım görmeye başlamıştır.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Acer 2003 Acer, Y., *The Aegean Maritime Disputes and International Law*, London - New York.
- Agassiz 1888 Agassiz, A., *A Contribution to American Thalassography: Three Cruises of the United States Coast and Geodetic Survey Steamer Blake, in the Gulf of Mexico, in the Caribbean Sea, and Along the Atlantic Coast of the United States, from 1877 to 1880*, Cambridge.
- AHD The American Heritage Dictionary of the English Language Online [Kaynak: <https://www.ahdictionary.com>].
- Arslan 2006 Arslan, M., "Pontos'tan Karadeniz'e: Bir Adlandırmanın Ardındaki Önyargılar, Varsayımlar ve Gerçekler", *Olba* XIV, 75-91.
- Barron 1969 Barron, J. P., "Ibycus: to Polycrates", *Bulletin of the Institute of Classical Studies* 16, 119-149.
- Beekes 2010 Beekes, R., *Etymological Dictionary of Greek*, Leiden - Boston.
- Boczek 2005 Boczek, B. A., *International Law: A Dictionary*, Toronto - Oxford.
- Boffa – Leone 2017 Boffa, G. – Leone, B., "Euboean Cults and Myths Outside Euboea: Poseidon and Briareos/Aigaion" (eds. Z. Tankosić –F. Mavridis – M. Kosma, *An Island Between Two Worlds: The Archaeology of Euboea from Prehistoric to Byzantine Times*, Athens, 381-390.
- Bowman v.d. 2010 Bowman, J. S. – Marker, S. – Kerasiotis, P. – Sarna, H., *Frommer's Greece* (7th Edition), Hoboken.
- Bremmer 2008 Bremmer, J. N., *Greek Religion and Culture, the Bible and the Ancient Near East*, Leiden - Boston.
- Ceccarelli 2012 Ceccarelli, P., "Naming the Aegean Sea", *Mediterranean Historical Review* XXVII/1, 25-49.
- Chantraine 1968 Chantraine, P., *Dictionnaire Etymologique de la Langue Grecque: Histoire des Mots*, Tome I: A – Δ, Paris.
- Constantakopoulou 2007 Constantakopoulou, C., *The Dance of the Islands; Insularity, Networks, the Athenian Empire and the Aegean World*, Oxford.
- Deaton 2005 Deaton, T. M., "Aegean Sea" (ed. R. W. McColl), *Encyclopedia of World Geography*, New York, 4-5.
- Deledemos 1982 Δοσιθέου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχουσάντων, ἄλλως καλουμένη Δωδεκάβιβλος Δοσιθέου Volume 2 (ed. E. Deledemos), Thessaloniki, 3-492.
- de Vaan 2008 de Vaan, M., *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*, Leiden - Boston.
- Diouf 2016 Diouf, P. M. H., *Asclépios ou Esculape, le Dieu par Excellence de la Médecine Gréco-Romaine: Mythe, Cultes et Survivances*, Saint-Denis.
- Downie 2017 Downie, J., "The Geography of Empire in Dionysius' *Periegesis*: A View", *Classical World* CX/2, 163-186.

- Edelstein – Edelstein 1945 Edelstein, E. J. Edelstein, L., *Asclepius* (Volumes 1-2), Baltimore.
- Elderkin 1941 Elderkin, G. W., “The Hero on a Sandal”, *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens* X/4, 381-387.
- Fowler 1988 Fowler, R. L., “ΑΙΓ- in Early Greek Language and Myth”, *Phoenix* XLII/2, 95-113.
- Fowler 2013 Fowler, R. L., *Early Greek Mythography* (Volume 2), Oxford.
- Friese 2005 Friese, H., “Thalassographies of Departure, Disaster and Rescue: Fishermen and Undocumented Mobility”, *Etnofoor* XXVII/1, 13-36.
- Gantz 1993 Gantz, T., *Early Greek Myth: A Guide to Literary and Artistic Sources*, Baltimore - London.
- Gerstenberg 2004 Gerstenberg, A., Thomaso Porcacchis “L’Isola piu famosa del mondo”: Zur Text und Wortgeschichte der Geographie im Cinquecento (mit Teiledition), Tübingen.
- GEW I-II Griechisches Etymologisches Wörterbuch (ed. H. Frisk), Heidelberg 1960-1970.
- Graves 2012 Graves, R., Yunan Mitleri: Tanrılar, Kahramanlar, Söylenceler, İstanbul.
- Gregory 1991 Gregory, T. E., “Aegean Sea” (ed. A. P. Kazhdan), *The Oxford Dictionary of Byzantium*, New York - Oxford, 26-27.
- Halikarnas Balıkcısı 1992 Halikarnas Balıkcısı, Arşipel, İstanbul.
- Hirschfeld 1894 Hirschfeld, G., “*Αἴγαῖον πέλαγος*”, Ed. Wissowa, G., *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft* (Band I), Stuttgart, 947-948.
- Horden – Purcell 2006 Horden, P. Purcell, N., “The Mediterranean and the ‘New Thalassology’”, *The American Historical Review*, CXI/3, 722-740.
- IvP III Die Inschriften des Asklepieions. Mit einem Beitrag von Michael Wörle [Altertümer von Pergamon, 8/3] (ed. C. Habicht), Berlin, 1969.
- Kahane – Kahane 1981 Kahane, H. Kahane, R., “Byzantium’s Impact on the West: The Linguistic Evidence”, *Illinois Classical Studies* VI/2, 389-415.
- Kalcyk 2002 Kalcyk, H., “Aegean Sea”, *BNP* (Brill’s New Pauly) I, 187.
- Kearns 20125 Kearns, E., “*Aigeus*”, *The Oxford Classical Dictionary* (eds. S. Hornblower – A. Spawforth – E. Eidinow), Oxford, 16.
- Keeble 2006 Keeble, J., “Archipelago” (eds. B. Lopez – D. Gwartzney), *Home Ground: Language for an American Landscape*, San Antonio, 11.
- Klein 1966 Klein, E., *A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language*, Amsterdam - London - New York.
- Koder 1998 Koder, J., *Tabula Imperii Byzantini* (TIB) X: Aigaion Pelagos (Die nördliche Ägäis), Vienna.
- Kopela 2013 Kopela, S., *Dependent Archipelagos in the Law of the Sea*, Leiden - Boston.
- Kopp – Wendt 2018 Kopp, H. Wendt, C. (eds.), *Thalassokratographie: Rezeption und Transformation antiker Seeherrschaft*, Berlin.
- Kotsonas 2013 Kotsonas, A., “Aegean Sea (Bronze Age)”, *The Encyclopedia of Ancient History* (First Edition), 115-116.
- Kron 1981 Kron, U., “*Aigeus*”, *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae* [LIMC]

- I/1, 359-367.
- Kurul 2016 Kurul, E., *Periplus, Periegesis ve Denizcilik Yasaları Özelinde Antikçağdan Ortaçağa Akdeniz Denizcilik Yazım Geleneğine Örnekler*, Akdeniz Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Lempriere 1827 Lempriere, J., *A Classical Dictionary: Containing a Copious Account of All the Proper Names Mentioned in Ancient Authors*, New York.
- LEW I-II Lateinisches Etymologisches Wörterbuch, Ed. Walde, A., Heidelberg 1938-1954.
- Liddell – Scott 1996 Liddell, H. G. Scott, R., *A Greek-English Lexicon*, Oxford.
- Marini 1905 Marini, L., “On the Method of Studying Thalassology”, *The Geographical Journal* XXV/2, 191-197.
- Mayor 2014 Mayor, A., *The Amazons: Lives and Legends of Warrior Women Across the Ancient World*, Princeton - Oxford.
- Miller 2013 Miller, P. N. (ed.), *The Sea: Thalassography and Historiography*, Ann Arbor.
- Mills 1997 Mills, S., *Theseus, Tragedy, and the Athenian Empire*, Oxford.
- Nyenhuis 1986 Nyenhuis, J. E., “Daidalos et Ikaros”. *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae [LIMC] III/1*, 313-321.
- OED 1996 Oxford Concise Dictionary of English Etymology, Ed. Hoad, T. F., Oxford - New York.
- OLD 1968 Oxford Latin Dictionary, (eds. A. Souter v.d.), Oxford.
- Özgün 2019 Özgün, C., “Avrupa ve Osmanlıların Akdeniz Siyaseti: Ege Adaları ve İşgaller (1912)” (eds. M. Kaymakçı – C. Özgün), *Ege Adalarının Unutulan Halkı: Rodos ve İstanköy Türkleri*, Konya, 223-234.
- Quinn – Woodward 2015 Quinn, J. A. Woodward, S. L., *Earth's Landscape: An Encyclopedia of the World's Geographic Features (Volume I: A-L)*, Santa Barbara - Denver - Oxford.
- Porcacchi 1572 T. P. da Castiglione, *L'isole piu famose del mondo*, Venice.
- Reger 2013 Reger, G., “Aegean Sea (Classical and Later)”, *The Encyclopedia of Ancient History (First Edition)*, 115-116.
- Roberts 2014 Roberts, E. A., *A Comprehensive Etymological Dictionary of the Spanish Language with Families of Words Based on Indo-European Roots (Volume 1: A-G)*, Bloomington.
- Sheard 2011 Sheard, K. M., *Llewellyn's Complete Book of Names: For Pagans, Witches, Wiccans, Druids, Heathens, Mages, Shamans & Independent Thinkers of All Sorts*, Woodbury.
- SRML 1834 *Scriptores Rerum Mythicarum Latini Tres Romae Nuper Reperti: Ad Fidem Codicum MSS. Guelferbytanorum, Gottingensis, Gothani et Parisiensis (Volume I)*, Ed. Bode, G. H., Celle.
- Stavropoulos – Hornby 1998 Stavropoulos, D. N. Hornby, A. S., *Oxford English-Greek Learner's Dictionary*, Oxford - New York.
- Toepffer 1894 Toepffer, J., “Aige” (ed. G. Wissowa), *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft (Band I)*, Stuttgart, 949.

- Vian 1944 Vian, F., “Les Geants de la Mer”, *Revue Archéo-logique* VI/22, 97-117.
- Walker 1995a Walker, H. J., *Theseus and Athens*, New York - Oxford.
- Walker 1995b Walker, H. J., “The Early Development of the *Theseus* Myth”, *Rheinisches Museum für Philologie* CXXXVIII/1, 1-33.
- Ward et al. 1970 Ward, A. G. Connor, W. R. Edwards, R. B. – Tidworth, S., *The Quest for Theseus*, New York - Washington - London.
- Warmington 20125 Warmington, E. H., “Aegean Sea”, *The Oxford Classical Dictionary* (eds. S. Hornblower – A. Spawforth – E. Eidinow), Oxford, 16.
- Weber-Lehmann 1994 Weber-Lehmann, C., “*Theseus*”, *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae* [LIMC] VII/1, 922-955.
- Weekley 1921 Weekley, E., *An Etymological Dictionary of Modern English*, London.
- West 2002 West, M. L., “Eumelos: A Corinthian Epic Cycle”, *The Journal of Hellenic Studies* 122, 109-133.